

ISBN 978-80-89051-73-1

9 788089 051731

Všeobecne prospešná oblasť: **Životné prostredie**

Vybraná časť
Analýzy socioekonomického
prínosu neziskového sektora
a stavu a trendov rozvoja
občianskej spoločnosti

Operačný program
**Efektívna
verejná správa**

Európska únia
Európsky sociálny fond

Tento projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu.

Ministerstvo vnútra SR/Úrad splnomocnenca vlády SR
pre rozvoj občianskej spoločnosti

Operačný program
**Efektívna
verejná správa**

Európska únia
Európsky sociálny fond

MINISTERSTVO
VNÚTRA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

ÚRAD SPLNOMOCNENCA
VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY
PRE ROZVOJ OBČIANSKEJ SPOLOČNOSTI

UNIVERZITA
MATEJA BELA
V BANSKEJ BYSTRICI

Všeobecne prospešná oblasť: Životné prostredie

Vybraná časť publikácie Analýza socioekonomického prínosu neziskového sektora a stavu a trendov rozvoja občianskej spoločnosti

Vydalo Ministerstvo vnútra SR/Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti

Publikácia je vybranou časťou Analýzy socioekonomického prínosu neziskového sektora a stavu a trendov rozvoja občianskej spoločnosti, ISBN 978-80-89051-67-0, ktorá je výstupom národného projektu Kvalitnejšie verejné politiky prostredníctvom lepšieho poznania občianskej spoločnosti, kód projektu v ITMS2014+: 314011V576. Národný projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu prostredníctvom operačného programu Efektívna verejná správa.

Rok vydania: 2020

Autori: Peter Medveď, Dana Gavalierová, Viera Minarovičová

Jazyková korektúra: Miroslava Ryšková
Grafický dizajn: Ivan Štefánik

ISBN 978-80-89051-73-1

6.2 VŠEOBECNE PROSPEŠNÁ OBLASŤ: **ŽIVOTNÉ PROSTREDIE**

**Vybraná časť Analýzy socioekonomického
prínosu neziskového sektora a stavu a trendov
rozvoja občianskej spoločnosti**

Peter Medved', Dana Gavalierová,
Viera Minarovičová

Ministerstvo vnútra SR/Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti

Vážené čitateľky, vážení čitatelia,

v rukách sa Vám ocitla vyše tisícstránková analýza občianskej spoločnosti a mimovládnych neziskových organizácií rozdelená do viacerých častí. Verím, napriek tomu, že ide o veľa strán, bude tento obsah pre Vás nielen čitateľný a novým poznaním, ale aj inšpiráciou pre Vaše lepšie vnímanie občianskej spoločnosti a mimovládnych neziskových organizácií na Slovensku.

Som nesmierne rád a hrdý, že sa nám podarilo pre širokú verejnosť a tvorcov verejných politík takúto analýzu, resp. výskum zrealizovať. Je to dobrý príklad toho, ako je možné európske finančné zdroje čerpať zmysluplne. Túto našu prácu považujem za prvý komplexnejší vstup k téme a začiatok pre ďalšiu prácu ako v akademickom, tak aj širšom prostredí.

Veľmi rád by som chcel poďakovať všetkým expertom a ďalším účastníkom, ktorí sa podieľali na procese prípravy a realizácie tohto nášho počinu.

Moja osobitná vďaka patrí Márii Milkovej, zodpovednej za Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti, Martinovi Mňahončákovi, projektovému manažérovi a tiež jeho projektovému tímu – Marcele Príhelovej, Anete Letušekovej a Eliške Tížňovskej, a taktiež celému Úradu splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti za aktívnu pomoc.

Prajem Vám všetkým plnohodnotné a inšpiratívne čítanie.

Martin Giertl

splnomocnenec vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti

PREDSLOV

Analýza dát s ohľadom na jednotlivé všeobecne prospešné oblasti neziskového sektora bola vypracovaná ako súčasť Analýzy socioekonomického prínosu neziskového sektora a stavu a trendov rozvoja občianskej spoločnosti, ktorá je výstupom národného projektu Kvalitnejšie verejné politiky prostredníctvom lepšieho poznania občianskej spoločnosti (ďalej len „projekt“), kód projektu v ITMS2014+: 314011V576. Projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu prostredníctvom operačného programu Efektívna verejná správa.

Táto analýza bola vypracovaná Ministerstvom vnútra SR v rámci Úradu splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti (ďalej len „ÚSV ROS“) v spolupráci s partnerom národného projektu Univerzitou Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Predložená analýza popisuje socioekonomický prínos neziskového sektora s ohľadom na jeho jednotlivé všeobecne prospešné oblasti. V záujme cielenejších analýz boli v projekte vytvorené sektorové rady, ktoré pokrývajú všeobecne prospešné oblasti neziskového sektora tak, ako ich definuje zákon č. 346/2018 Z. z. o registri mimovládnych neziskových organizácií:

1. kultúra a duchovné hodnoty
2. životné prostredie
3. ľudské práva a advokačné aktivity
4. zdravie
5. sociálne služby a sociálna pomoc
6. vzdelávanie, veda, výskum a vývoj
7. šport
8. dobrovoľníctvo
9. rozvojová spolupráca a humanitárna pomoc.

Predložená analýza popisuje aktuálny stav jednotlivých všeobecne prospešných oblastí, ich kľúčových aktérov, možnosti financovania, právnu úpravu či kľúčové témy a problémy v daných oblastiach. Následne sú analyzované dáta získané na základe dotazníka k socioekonomickému prínosu neziskového sektora, ktorý bol zostavený riešiteľským tímom z Univerzity Mateja Bela. Pri analýze empirických dát boli využité aj dáta z oblasti stavu a trendov vývoja občianskej spoločnosti.

OBSAH

Predslov // 5

6.2 Všeobecne prospešná oblasť: Životné prostredie // 6

6.2.1 Úvod // 7

6.2.2 Strategické dokumenty a právna úprava // 8

6.2.3 Kľúčové otázky a dôležité témy pre MNO v oblasti životného prostredia // 10

6.2.4 Finančná podpora a možnosti financovania // 10

6.2.5 Kľúčoví aktéri // 12

6.2.6 Významné aktivity smerujúce k rozvoju danej oblasti // 15

6.2.7 Výskum o danej oblasti // 15

6.2.8 Výsledky výskumu z prostredia MNO realizovaného UMB // 17

6.2.9 Diskusia // 50

6.2.10 Výsledky časti „Občianska spoločnosť 2019 očami dospelaj populácie“ k oblasti životného prostredia // 53

6.2.11 Výsledky z fókusových skupín // 57

6.2.12 Odporúčania // 58

6.2.13 Zoznam použitých skratiek // 63

6.2.1 Úvod

Životné prostredie ako téma prirodzene presahuje do mnohých iných oblastí fungovania štátu a spoločnosti, a preto nie je celkom dobre možné ochranu životného prostredia úzko ohraničiť. Príkladom tohto konštatovania je fenomén klimatickej krízy a ničenie ekosystémov, ktoré majú nespochybniteľné dopady na iné spoločenské problémy, napríklad migračná kríza v globálnom kontexte, v našom kontexte dopady na zdravie ľudí, na poľnohospodárstvo, miestny rozvoj a iné. Táto skutočnosť sa odráža aj v spracovaní tejto kapitoly, napr. legislatívny rámec týkajúci sa životného prostredia je oproti iným oblastiam pomerne rozsiahly.

Pre tento dokument sú osobitne dôležité mimovládne organizácie, ktoré sú bežne rámcované ako „zelené“, svojím záberom veľmi často presahujú úzko ponímanú oblasť ochrany životného prostredia do iných rezortov, ako sú poľnohospodárstvo, lesníctvo, energetika, vodné hospodárstvo, doprava a turizmus a venujú sa advokačným a protikorupčným aktivitám. S touto širšou definíciou súvisí tiež fakt, že mimovládne organizácie z oblasti životného prostredia v minulosti, aj v súčasnosti, často vstupovali a vstupujú do kampaní a riešení káuz, ktoré súvisia so skvalitňovaním demokracie ako takej. Dobrým príkladom je aktívna rola týchto organizácií pri prijímaní kvalitného zákona o slobodnom prístupe k informáciám (r. 2000) aj neskoršia obrana jeho hlavných princípov pri snahách o „zmäkčenie“ tohto dôležitého zákona.

Ďalším príkladom širšieho záberu environmentálnych organizácií sú projekty „Sokratov inštitút“ a „Komenského inštitút“, ktoré hoci vznikli na pôde environmentálnej organizácie CEEV Živica, predstavujú úspešné snahy o zmeny vo vzdelávaní univerzitných študentov, resp. učiteľov. Pre mimovládne organizácie z oblasti životného prostredia je charakteristická ich vzájomná solidarita, ktorá dostáva priestor „príležitostne“ alebo v pozorovateľných vlnách, napríklad pri kampani proti ťažbe v Tichej a Kôprovej doline po veternej kalamite vo Vysokých Tatrách v rokoch 2005 – 2007, kde organizácie združené v Ekofóre podporovali kampaň lesoochránárskeho zoskupenia VLK. Napriek relatívne vysokej miere solidarity sa environmentálnym organizáciám nedarí vytvoriť jednotnú vplyvnú platformu, ktorá by strategicky reprezentovala ich záujmy, najmä voči štátu, i keď pokusov o jej vytvorenie bolo viacero, najvplyvnejšou sieťou je Ekofórum, ktorá má zastúpenie v Rade vlády SR pre mimovládne neziskové organizácie.

Spracovávané údaje a tabuľky sú zo zdrojov výskumu národného projektu Kvalitnejšie verejné politiky prostredníctvom lepšieho poznania občianskej spoločnosti.

6.2.2 Strategické dokumenty a právna úprava

Východiskom pre národnú legislatívu v oblasti životného prostredia sú dohovory na medzinárodnej úrovni, ku ktorým SR pristúpila, a právne predpisy EÚ. Strategický rámec na národnej úrovni je potom výsledkom transponovania týchto dokumentov do našej legislatívy.

Medzinárodné dohovory v oblasti životného prostredia

Pre budúcu orientáciu vývoja z pohľadu životného prostredia je kľúčovým strategickým dohovorom Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj („Agenda 2030“) Organizácie Spojených národov. Agenda 2030 stojí na 17-tich cieľoch udržateľného rozvoja (SDGs-Sustainable Development Goals). SR sa k implementácii Agendy 2030 prihlásila uznesením vlády č. 95/2016. Následne v gescii MŽP SR vznikla v súlade s cieľmi Agendy 2030 „Stratégia environmentálnej politiky SR do roku 2030“, prijatá vo februári 2019. Tu je dôležité poznamenať, že na príprave stratégie sa v rámci pracovných skupín pre jednotlivé témy významnou mierou podieľali odborníci a odborníčky z MNO.

Z pohľadu účasti verejnosti má osobitnú dôležitosť „Dohovor o prístupe k informáciám, za účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia“, tzv. Aarhuský dohovor.

Pristúpením k tomuto dokumentu sa v roku 1998 Slovenská republika zaviazala k prijatiu legislatívy, ktorá zabezpečuje prístup verejnosti k informáciám o životnom prostredí, a tiež možnosť zúčastňovať sa na rozhodovacích procesoch týkajúcich sa životného prostredia. Premietnutím Aarhuského dohovoru do slovenskej legislatívy sú najmä zákon č. 211/2000 Z. z., tzv. zákon o slobodnom prístupe k informáciám, zákon č. 24/2006 Z. z., tzv. zákon o posudzovaní vplyvov činností na životné prostredie (EIA), ktorý definuje práva verejnosti, ale aj obcí a miest zapájať sa do všetkých rozhodovacích a posudzovacích procesov, ktoré sa týkajú životného prostredia.

Nasleduje **zoznam medzinárodných dohovorov**, ktoré sú pre MNO dôležitou oporou v argumentácii pre ochranu životného prostredia alebo sú východiskom pre spoluprácu MNO so štátom: UNESCO – Program Človek a Biosféra (MAB); Dohovor o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín (CITES); Dohovor

o ochrane európskych voľne žijúcich organizmov a prírodných stanovišť (Bernský dohovor); Dohovor o mokradiach (Ramsarský dohovor); Dohovor o ochrane sťahovavých druhov voľne žijúcich živočíchov (Bonnský dohovor); Dohoda o ochrane populácií európskych netopierov; Dohovor o biologickej diverzite; Parížska dohoda – rámcový dohovor Organizácie Spojených národov o zmene klímy.

Obdobne sú pre činnosť slovenských MNO dôležité **európske dohovory**: Dohovor o spolupráci pri ochrane a využívaní rieky Dunaj; Európsky dohovor o krajine; Rámcový dohovor o ochrane a udržateľnom rozvoji Karpát; Dohovor Európskej hospodárskej komisie OSN o ochrane a využívaní hraničných vodných tokov a medzinárodných jazier.

Základné právne predpisy Európskej únie tvoria východiská pre slovenskú legislatívu, ale často sú aj oporou pre advokačné aktivity environmentálnych organizácií.

Viaceré základné **strategické dokumenty SR v oblasti životného prostredia** vznikali za participácie MNO, už vyššie spomínaná: Stratégia environmentálnej politiky SR do roku 2030; Stratégia adaptácie SR na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy; Národná stratégia ochrany biodiverzity na Slovensku; Vodný plán Slovenska; Národná stratégia rozvoja cyklickej dopravy a cykloturistiky v SR. Napriek využitiu odborných kapacít pri tvorbe týchto politik však štát nevytvára efektívne nástroje, aby sa MNO mohli podieľať aj na ich realizácii.

Základnými právnymi predpismi SR rámcujúcimi oblasť životného prostredia sú: právo na priaznivé životné prostredie a právo na včasné a úplné informácie o stave životného prostredia o príčinách a následkoch tohto stavu, ktoré zaručuje občanom Ústava SR.

Starostlivosť o životné prostredie a ochrana jednotlivých zložiek životného prostredia je ďalej definovaná v osobitných právnych predpisoch.

6.2.3 Kľúčové otázky a dôležité témy pre MNO v oblasti životného prostredia

Aj v čase spracovania tohto dokumentu sa environmentálne MNO aktívne zapájajú do spoločenského diania. Pozorovateľný je fenomén prechodu lídrov MNO do politiky, či už vo voľbách do Európskeho parlamentu alebo vo voľbách do Národnej rady SR. Z káuz a kampaní z ostatného obdobia zarezovala vo verejnosti iniciatíva za záchranu lesov „My sme les“. Na dôležitosti naberajú témy ochrany biodiverzity a klimatickej krízy. MNO sa dlhodobo snažia o skvalitnenie environmentálnej výchovy na školách aj v mimoškolskom vzdelávaní, príkladom je dlhodobý projekt CEEV Živica „Zelená škola“. Cez zvyšovanie povedomia a analytické aj advokačné aktivity sa environmentálne organizácie snažia o zmeny v manažmente krajiny, ochrane vody (iniciatíva na ochranu pitnej vody – „Za našu vodu“), energetike, doprave (kampaň – „Do práce na bicykli“) a pod.

V tejto súvislosti je, na škodu veci, slabá pozícia rezortu Ministerstva životného prostredia SR pri presadzovaní záujmov ochrany životného prostredia, a tiež skutočnosť, že Ministerstvo životného prostredia SR a jeho podriadené inštitúcie sú opakovane priamymi aktérmi korupčných káuz a tunelovania verejných zdrojov (kauza emisné kvóty, kauza kompy cez Dunaj).

6.2.4 Finančná podpora a možnosti financovania

Environmentálne neziskové organizácie z pohľadu získavania zdrojov pre svoje aktivity na Slovensku nemajú jednoduchú pozíciu. V oblasti individuálneho darčovstva a podpory od malých a stredných firiem sa prejavuje skutočnosť, že životné prostredie a jeho ochrana nie je verejnou vnímaná ako dôležitá priorita. V porovnaní s nespokojnosťou s nízkymi príjmami, so zdravotníctvom a sociálnymi problémami je ochrana životného prostredia dlhodobo na nižších miestach rebríčka problémov. V oblasti darčovstva a filantropie je tak podpora environmentálnych projektov skôr obsahom programov spoločenskej zodpovednosti zahraničných firiem.

V oblasti verejných financií štát pri podpore environmentálnych organizácií v doterajšej existencii Slovenskej republiky zlyháva, nevytvára pre nich priestor pre čerpanie fondov EÚ, Envirofond, ktorý je kľúčovým dotačným nástrojom MŽP je pre MVO prakticky dostupný v minimálnej miere. Štát tiež doteraz nevytvoril priestor, keby by environmentálne organizácie mohli byť dodávateľmi potrebných verejnoprospešných

služieb (napríklad environmentálna výchova, starostlivosť o environmentálne hodnotné lokality atď.) a z toho dôvodu táto zložka nepredstavuje pre environmentálne MNO zdroj príjmov.

Verejné financie

Možnosti financovania mimovládnych organizácií v oblasti životného prostredia z verejných zdrojov predstavujú hlavne také dotačné mechanizmy, ktoré sú zamerané širšie (aj na iné témy) a tieto organizácie si v nich musia hľadať svoju „niku“. Príkladmi týchto zdrojov sú dotačné schémy miestnych a regionálnych samospráv, ktoré majú v oblasti podpory aj životné prostredie, finančné mechanizmy EHP (granty EHP a nórske granty, švajčiarsky finančný mechanizmus), grantové výzvy v rámci EŠIF (napr. Interreg) a International Visegrad Fund.

Príkladmi podpory osobitne zameranej na problematiku životného prostredia sú dotácie MŽP SR, Envirofond alebo finančný nástroj EÚ – LIFE. Ministerstvo životného prostredia SR organizuje grantovú schému „Zelený vzdelávací fond“.

Za veľké sklamanie možno označiť operačný program *Kvalita životného prostredia v rámci EŠIF 2014 – 2020*, kde MNO dostali minimálny priestor pre získanie podpory.

Nadácie

Medzi najviac známe nadácie, ktoré sa profilujú ako zdroje pre mimovládne organizácie v oblasti životného prostredia, sú Nadácia Ekopolis, Nadácia Pontis, Stredoeurópska nadácia a viaceré komunitné nadácie aktívne na miestnej úrovni. Treba však konštatovať, že tieto nadácie nedisponujú vlastnými nezávislými zdrojmi a prostriedky na projekty prerozdeľujú ako „sprostredkovatelia“ verejných finančných mechanizmov (napr. granty EHP) alebo firemných darov, resp. z asignácie 2 % dane z príjmov právnických osôb.

Firmy a firemná filantropia

Po zavedení inštitútu asignácie 2 % dane z príjmov (v realite je podiel zaplatenej dane z príjmov na osobitné účely závislý na využití možnosti poukázať zároveň dar na verejnoprospešné účely) prakticky všetky veľké firmy postupne vytvorili svoje vlastné firemné nadácie, do ktorých

poukazujú svoje 2 % z daní. Tieto prostriedky následne prerozdeľujú cez grantové programy. Žiadna z týchto nadácií nie je zameraná iba na oblasť životného prostredia. Medzi nadácie, ktoré vo svojom portfóliu ponúkajú podporu zahŕňajú životné prostredie v rámci širšieho zamerania (napr. cez komunitný alebo regionálny rozvoj), patria Nadácia SLSp (partnerstvá s vybranými enviro-MNO), Nadácia SPP (grantový program Regióny), Nadácia VÚB (komunitné granty), Nadácia EPH (grantový program Životné prostredie), Nadácia Orange (program Komunitný rozvoj) a Nadácia TESCO (Vy rozhodujete, my pomáhame). Viaceré firmy poskytujú podporu cez nadačné fondy zriadené v iných nadáciách, príkladmi sú nadačné fondy v Nadácii Pontis (napr. Nadačný fond dm drogerie markt).

Individuálne darcovstvo

Individuálne darcovstvo nepredstavuje silnú stránku financovania environmentálnych MNO. Ako bolo uvedené vyššie, tieto MNO tu „súťažia“ s organizáciami z iných oblastí, ktoré ľudia vnímajú ako dôležitejšie – deti, zdravie a pod. V oblasti životného prostredia na Slovensku nie je zbierka, ktorá by bola obdobou „Dňa narcisov“, „Bielej pastelky“ alebo „Hodiny deťom“. Najvýznamnejšou zbierkou v tejto oblasti je zbierka LZ VLK „Kúp si svoj strom“, ktorá od r. 1997 vyzbierala vyše 280 000 € použitých na odkúpenie lesných území pre súkromné rezervácie.

6.2.5 Klúčoví aktéri

Mimovládne organizácie pôsobiace v oblasti ochrany prírody na Slovensku začali vznikať začiatkom 90-tych rokov, v súčasnosti majú za sebou takmer 30-ročnú tradíciu pôsobenia a viaceré z nich aj v súčasnosti predstavujú významných aktérov. Zároveň je potrebné uviesť, že aj organizácie, ktoré vznikali od začiatku 90-tych rokov, nadväzovali na formálne aj neformálne ochranárske iniciatívy prítomné v spoločnosti v období socializmu. Ochránárske iniciatívy boli aj dôležitými aktérmi zmeny režimu na pluralitnú demokraciu.

Medzi organizáciami, ktoré možno považovať za významné v 90-tych rokoch a v prvej dekáde po roku 2000, sú však aj také, ktoré postupne svoju činnosť utlmili. Tento fenomén sa vzťahuje napr. na väčšinu základných organizácií Slovenského zväzu ochrancov prírody a krajiny, ktoré v 90-tych rokoch tvorili významnú časť slovenského ochranárskeho hnutia. Mimovládne organizácie pôsobiace v oblasti ochrany

prírody sa zameriavajú na široké spektrum aktivít a oblastí. Ďalej uvádzame najaktívnejšie MNO pre vybrané oblasti:

Oblasť ochrany lesov: *Lesoochranské zoskupenie VLK*, ktorého cieľom je záchrana prirodzených lesov. Ďalšou organizáciou v oblasti ochrany prirodzených lesov je *OZ Prales*. V súvislosti s problematikou ohrozenia biotopov hlucháňa hôrneho a lesov v Národnom parku Nízke Tatry vznikla v roku 2017 občianska iniciatíva *My sme les*, ktorá spája viaceré iniciatívy venujúce sa lesom.

Oblasť ochrany vôd: Významnou organizáciou v oblasti ochrany vôd je *Združenie Slatinka*. Viaceré iniciatívy aktívne v tejto téme iniciovali v 2016 založenie koordinačnej platformy *Za živé rieky*. Mimovládna organizácia *Ľudia a voda* bola aktívna hlavne v 90-tych rokoch a počas prvej dekády po r. 2000.

Oblasť ochrany a manažmentu krajiny: Prírodnej ochrane krajiny sa venuje *Bratislavské regionálne ochranárske združenie BROZ*, ktorého hlavnou činnosťou je ochrana a obnova vzácných prírodných území. Organizácia pôsobí v oblasti Dunajských luhov, v rámci Bratislavy, a taktiež v Bielych Karpatoch. Expertnou organizáciou v oblasti ochrany a obnovy nelesných ekosystémov, manažmentového plánovania v oblasti ochrany prírody je *DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie*. Na Slovensku pôsobí aj viacero regionálnych organizácií (Pre prírodu, OZ Pangaea, OZ Tilia, Gemerské grúne atď.)

Oblasť ochrany vtáctva: Významnými organizáciami v oblasti ochrany vtáctva sú *Slovenská ornitologická spoločnosť/BirdLife Slovensko* a občianske združenie *Ochrana dravcov*.

Oblasť rozvoja cyklistickej dopravy: V oblasti rozvoja cyklo dopravy majú celoslovenský záber *Nadácia Ekopolis, Slovenský cykloklub a OCI BB (kampaň Do práce na bicykli)*. Ďalšie organizácie pôsobia prevažne na miestnej a regionálnej úrovni: *Združenie Mulica v Žiline, Občianska cykloiniciatíva Piešťany, Cyklokoalícia Bratislava, Spolok na podporu skrášľovania Košíc, Kostitras Prešov, Združenie kRaj Nitra a Turčianska bicyklová skupina JUS*.

Oblasť environmentálneho vzdelávania: Najznámejšou organizáciou v oblasti environmentálneho vzdelávania je *Centrum environmentálnej a etickej výchovy Živica*. Aktivity organizácie sa zameriavajú predovšetkým na vzdelávanie a ekoporadenstvo. Medzi ďalšie organizácie venujúce sa environmentálnemu vzdelávaniu patrí *Ekologické vzdelávacie centrum SOSNA, Centrum environmentálnych aktivít – CEA TN, Slovenský skauting, Strom života a i.*

Oblasť rozvoja prírodného turizmu: *Nadácia AEVIS* zameraná na vytváranie chránených území divokej prírody s prepojením na prírodne orientovaný turizmus.

Oblasť advokácie: *VIA IURIS* sa zameriava na posilňovanie možností účasti verejnosti v oblasti ochrany životného prostredia. Je partnerom v oblasti právnej pomoci mnohým iným organizáciám pri riešení legislatívnych otázok a káuz.

Oblasť zmeny klímy: Oblasť zmeny klímy sa venuje *Karpatský rozvojový inštitút*, ktorý pomáha mestám v tvorbe a implementácii klimatických politík. V ostatnom období na zmenu klímy začalo upozorňovať aj mládežnícke hnutie *Fridays for future*, v rámci ktorého aj študenti na Slovensku organizujú klimatické štrajky.

Siete mimovládnych organizácií v oblasti životného prostredia

Sieťou mimovládnych organizácií v oblasti životného prostredia je *Ekofórum*, ktorá združuje 22 organizácie a ktorá má zastúpenie v Rade vlády pre mimovládne organizácie. Spoločné aktivity siete sú v ostatných rokoch utlmené a organizácie spolupracujú viac pri jednotlivých kauzách. V roku 2015 vznikol *Slovenský ochranársky snem* ako zoskupenie aktivistov, vedcov, expertov, politikov i osobností zo sveta médií a umenia. Ďalšou sieťou je *Špirála*, ktorá združuje organizácie venujúce sa environmentálnej výchove a vzdelávaniu.

Medzinárodné mimovládne organizácie pôsobiace na území Slovenska *WWF na Slovensku* pracuje predovšetkým v oblasti ochrany pralesov, hospodárenia v lesoch a ochrane veľkých šeliem. Ďalšou oblasťou, na ktorú *WWF na Slovensku* zameriava svoje aktivity, je ochrana povodia Dunaja.

Priatelja Zeme, je organizácia, ktorá pôsobí na Slovensku viac ako 20 rokov. V súčasnosti sa zameriava predovšetkým na rozvoj inteligentnej energetiky a vytváranie podmienok pre energetickú a ekonomickú sebestačnosť regiónov. *Greenpeace* je nezisková mimovládna organizácia ochrancov životného prostredia aktívna vo viac ako 40-tich krajinách sveta. Na Slovensku sa organizácia zameriava najmä na klimatické zmeny, bezpečnú energiu, toxické znečistenie a udržateľné poľnohospodárstvo.

Orgán štátnej správy pre tvorbu a ochranu životného prostredia

Ústredným orgánom štátnej správy pre tvorbu a ochranu životného prostredia je Ministerstvo životného prostredia SR. Pozícia Ministerstva životného prostredia SR v porovnaní s inými rezortmi je relatívne slabá, čo jednak nezodpovedá rozsahu a dosahu environmentálnych problémov, ktoré je potrebné v spoločnosti riešiť. Zároveň to znamená, že environmentálne MNO na úrovni štátu často nemajú silného a spoľahlivého partnera, o ktorého by sa mohli oprieť pri presadzovaní verejnoprospešných záujmov, partnera, ktorý by pomohol škálovať úspešné inovatívne prístupy pri riešení environmentálnych problémov a ktorý by pomáhal vytvárať prístup k verejným zdrojom na ich rozvoj a činnosť.

6.2.6 Významné aktivity smerujúce k rozvoju danej oblasti

Za jedno z najvýznamnejších opatrení umožňujúcich efektívnu účasť mimovládnych organizácií na ochrane životného prostredia bolo prijatie *Aarhuského dohovoru* o prístupe k informáciám, účasť verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia. Na medzinárodnej úrovni bol podpísaný v r. 1998 a na Slovensku bol prijatý v r. 2005. Do slovenskej legislatívy je transponovaný najmä zákonom o posudzovaní vplyvov na životné prostredie (EIA), zákon č. 24/2006 Z. z.

Aktuálnou rámcovou politikou je stratégia environmentálnej politiky SR do roku 2030 „Zelenšie Slovensko“, schválená vládou SR vo februári 2019. Na inštitucionálnej úrovni je dôležitým míľnikom založenie Inštitútu environmentálnej politiky v júli 2016. Vznikol ako analytický útvar pri Ministerstve životného prostredia SR a jeho poslaním je poskytovať analýzy a prognózy v oblasti životného prostredia pre slovenskú vládu a verejnosť.

6.2.7 Výskum o danej oblasti

Podľa výskumu v oblasti ochrany životného prostredia realizovaného koncom roka 2017 Sociologickým ústavom SAV, environmentálnym organizáciám dôveruje 58 % opýtaných respondentov. Výskum bol realizovaný ako súčasť medzinárodného projektu výskumu európskych hodnôt

(European Values Study – EVS) a analyzuje aj ďalšie postoje obyvateľov Slovenska k otázkam životného prostredia.

V 90-tych rokoch zohrávala pri dokumentácii environmentálnych tém dôležitú úlohu Spoločnosť pre trvalo udržateľný život, založená v r. 1992 z iniciatívy prvého ministra životného prostredia Československa, Josefa Vavrouška. STUŽ na Slovensku združovala približne 100 environmentálne orientovaných odborníkov, jej členmi boli profesionálni ekológovia, geografi, filozofi, fyzici, právnici, sociológovia, etnografi, ekonómovia, pedagógovia a ďalší.

Hodnotnou aktivitou z minulosti, ktorá zachytávala dianie, vývoj a trendy v oblasti životného prostredia, vrátane činnosti mimovládnych organizácií, boli kapitoly spracovávané ako súčasť Súhrnných správ o stave spoločnosti, vydávané inštitútom pre verejné otázky. Autori v nich počas rokov 1997 – 2009 spracovali informácie o stave zložiek životného prostredia, činnosti rezortu a rezortných organizácií. Tieto správy sú aj cenným zdrojom informácií o vývoji spoločenských trendov vo vzťahu k životnému prostrediu a tiež o v danom čase aktuálnych kauzách a problémoch, kde dôležitú úlohu pri ich odhaľovaní a riešení zohrávali práve mimovládne organizácie.

6.2.8 Výsledky výskumu z prostredia MNO realizovaného UMB

Z celkového počtu mimovládnych organizácií, ktoré boli zaradené do výskumu, označilo ako primárnu oblasť svojho pôsobenia životné prostredie 24 organizácií, čo predstavuje iba 3,1 % z celkového počtu organizácií zapojených do výskumu a 4,0 % z počtu organizácií, ktoré na otázku v oblasti pôsobenia odpovedali. Ak k nim priradíme aj organizácie, ktoré sa ochrane životného prostredia nevenujú primárne, ale realizujú aktivity aj v tejto oblasti, v tejto oblasti pôsobí 104 organizácií, čo je 17,1 % z počtu organizácií.

Cieľové skupiny mimovládnych organizácií v oblasti životného prostredia

Štruktúra cieľových skupín organizácií v oblasti životného prostredia podľa veku

V cieľových skupinách organizácií podľa veku vo vzťahu k oblastiam ich pôsobenia existuje štatisticky významný rozdiel pri cieľovej skupine deti 7 – 15 rokov ($p < 0,001$). Zastúpenie primárnych cieľových skupín podľa veku medzi organizáciami v oblasti životného prostredia zobrazuje tabuľka 1.

Tabuľka 1 Štruktúra primárnych cieľových skupín organizácií v oblasti životného prostredia podľa veku

Cieľová skupina podľa veku	Počet	%
Deti 0 – 6 rokov	4	16,7
Deti 7 – 15 rokov	9	37,5
Mládež 16 – 30 rokov	18	75,0
Dospelí 31 – 50 rokov	21	87,5
Dospelí > 50 rokov	12	50,0

N=24

Najčastejšie zastúpenou cieľovou skupinou podľa veku medzi organizáciami v oblasti životného prostredia sú dospelí v rozmedzí 31 – 50 rokov (87,5 %). Druhou najčastejšie zastúpenou (75 %) vekovou kategóriou cieľových skupín sú mladí ľudia vo veku 16 až 30 rokov. Najmenšie (16,7 %) zastúpenie v rámci cieľových skupín podľa veku majú deti od 0 do 6 rokov.

Deti vo veku 7 – 15 rokov sú v porovnaní s organizáciami z iných oblastí zastúpené medzi cieľovými skupinami organizácií v oblasti životného prostredia výrazne menej (AR = -2,2).

Štruktúra špecifických cieľových skupín organizácií v oblasti životného prostredia

Medzi špecifickými cieľovými skupinami organizácií vo vzťahu k oblastiam ich pôsobenia existuje štatisticky významný rozdiel pri cieľovej skupine zvierat (p = 0, 003). Tabuľka 2 zobrazuje zastúpenie špecifických cieľových skupín v organizáciách v oblasti životného prostredia.

Tabuľka 2 **Štruktúra špecifických cieľových skupín organizácií v oblasti životného prostredia**

Špecifické cieľové skupiny	Počet	%
Pacienti a ľudia so zdravotným znevýhodnením a postihnutím	1	4,2
Ľudia bez domova	0	0,0
Užívatelia drog a drogovovo závislé osoby	0	0,0
Etnické minority	0	0,0
Ľudia so sociálnym znevýhodnením	2	8,3
Ohrozené rodiny	1	4,2
Cudzinci, azylanti, žiadatelia o azyl	0	0,0
Týrané osoby	0	0,0
Deti a mládež v a/alebo z náhradnej starostlivosti	1	4,2
Nezamestnaní	3	12,5
Verejnosť bez špecifického znevýhodnenia	13	54,2
Rôzne organizácie	8	33,3
Zvieratá	4	16,7
Iné	5	20,8

N=24

Z pohľadu špecifik jednotlivých cieľových skupín je medzi organizáciami v oblasti životného prostredia najviac (54,2 %) zastúpená verejnosť bez špecifického znevýhodnenia. So zastúpením 33,3 % sú druhou najčastejšou cieľovou skupinou rôzne organizácie. Medzi cieľové skupiny, na ktoré sa primárne organizácie v oblasti životného prostredia vôbec nezameria-

vajú, patria ľudia bez domova, užívatelia drog a drogovu závislé osoby, etnické minority, cudzinci, azylanti, žiadatelia o azyl a týrané osoby. V porovnaní s organizáciami z iných oblastí sa organizácie v oblasti životného prostredia primárne zameriavajú významne viac na zvieratá (AR = 4,3).

Vývoj početnosti cieľových skupín organizácií v oblasti životného prostredia

V oblasti životného prostredia nie je štatisticky významný rozdiel vo vývoji početnosti ľudí/zvierat/iných organizácií v cieľových skupinách oproti iným oblastiam. Tendencie vývoja početnosti ľudí/zvierat/iných organizácií v cieľovej skupine zobrazuje tabuľka 3.

Tabuľka 3 Vývoj početnosti ľudí/zvierat/iných organizácií v cieľovej skupine organizácií v oblasti životného prostredia za posledné tri roky (2016 – 2018)

Vývoj početnosti ľudí/zvierat/iných organizácií v cieľovej skupine	Počet	%
Rastie	14	58,3
Zmenšuje sa	2	8,3
Nemení sa	5	20,8
Kolíše	2	8,3
Neodpovedali	1	4,2
Spolu	24	100,0

N=24

Počet ľudí v cieľovej skupine organizácií v oblasti životného prostredia má najčastejšie tendenciu rásť. Výrazne menej organizácií uviedlo, že sa počet ľudí v ich cieľovej skupine nemení. Najmenej často sa vyskytovali odpovede s tendenciou znižovania sa alebo kolísania počtu ľudí v cieľovej skupine.

Pôsobnosť mimovládnych organizácií v oblasti životného prostredia

V oblasti životného prostredia nie je štatisticky významný rozdiel v pôsobnosti mimovládnych organizácií oproti iným oblastiam. Zastúpenie rôznych úrovní pôsobnosti organizácií zobrazuje tabuľka 4.

Tabuľka 4 Pôsobnosť organizácií v oblasti životného prostredia za posledné tri roky (2016 – 2018)

Pôsobnosť	Počet	%
Komunitná (vybraná časť obce)	5	20,8
Miestna (obec, resp. okres)	3	12,5
Regionálna (viacero obcí v rôznych okresoch, viacero okresov, resp. kraj)	5	20,8
V rámci viacerých regiónov (viac ako jeden región)	2	8,3
Celoslovenská (štátna)	6	25,0
Európska	1	4,2
Globálna	1	4,2
Neodpovedali	1	4,2

N=24

Najviac organizácií z oblasti životného prostredia pôsobí na štátnej úrovni. Druhé najvyššie zastúpenie medzi organizáciami má komunitná a regionálna pôsobnosť. Najmenej (iba po jednej organizácii) je zastúpená európska a globálna pôsobnosť.

Aktivity realizované pracovníkmi mimovládnych organizácií v oblasti životného prostredia

Medzi aktivitami, ktoré realizovali platení a neplatení pracovníci organizácií vo vzťahu k oblastiam ich pôsobenia existuje štatisticky významný rozdiel v prípade aktivít zameraných na zachovávanie, ochranu a obnovu životného prostredia, starostlivosť o zvieratá a ochranu voľne žijúcich zvierat v prípade platených ($p < 0,001$) aj neplatených ($p = 0,002$) pracovníkov. Aktivity realizované platenými a neplatenými pracovníkmi organizácií v oblasti životného prostredia za rok 2018 zobrazuje tabuľka 5.

Platení pracovníci organizací v oblasti životního prostředí sa v najväčšej miere (33,3 %) venujú administratívnym činnostiam a aktivitám zameraným na zachovávanie, ochranu a obnovu životného prostredia, starostlivosť o zvieratá a ochranu voľne žijúcich zvierat. Vo štvrtine organizácií sa platení pracovníci venujú komunikácii s médiami, PR, príprave a spravovaniu webovej stránky, facebookovej stránky, vyhľadávaniu informácií cez internet a riadeniu platených pracovníkov. Následne sú v rovnakej miere (20,8 %) zastúpené aktivity zamerané na riadenie dobrovoľníkov, aktivity pre členov organizácie, fundraising, písanie projektov, oslovovanie darcov či poskytovanie poradenstva a informácií. Menej ako 5 % organizácií uviedlo, že sa ich platení pracovníci venujú lobovaniu, obhajobe práv a záujmov či prácam súvisiacim s údržbou, opravami alebo výstavbou zariadení, nehnuteľností či kultúrnych pamiatok. Medzi aktivity, ktorým sa platení pracovníci nevenujú vôbec, patria: poskytovanie sociálnych služieb, poskytovanie prvej pomoci, hasičské práce, pátracia a záchranárska činnosť, ďalej aktivity zamerané na zachovávanie, ochranu a obnovu kult. dedičstva, tradícií, remesiel, kultúrnych pamiatok, aktivity súvisiace s plnením funkcie trénera alebo rozhodcu a aktivity v oblasti ochrany spotrebiteľa. V porovnaní s inými organizáciami sa platení pracovníci organizácií pôsobiacich v oblasti životného prostredia významne viac venujú aktivitám zameraným na zachovávanie, ochranu a obnovu životného prostredia, starostlivosť o zvieratá a ochranu voľne žijúcich zvierat (AR = 7,9).

Najčastejšie uvádzali organizácie v oblasti životného prostredia, že sa ich neplatení pracovníci venujú vzdelávaniu, lektorskej činnosti, realizácii vzdelávania, školení, neformálnemu vzdelávaniu a organizácii podujatí. Viac ako polovica organizácií uviedla, že sa ich neplatení pracovníci venujú aktivitám zameraným na komunikáciu s médiami, PR, fundraising, písaniu projektov, oslovovaniu darcov, aktivitám zameraným na zachovávanie, ochranu a obnovu životného prostredia, starostlivosť o zvieratá a ochranu voľne žijúcich zvierat a aktivitám pre členov organizácie. 45,8 % organizácií uviedlo, že sa ich neplatení pracovníci venujú administratívnym činnostiam a riadeniu dobrovoľníkov. Menej ako 17 % organizácií uviedlo, že ich neplatení pracovníci realizujú tieto činnosti: poskytovanie grantov, regrating, poskytovanie prvej pomoci, hasičské práce, pátracia a záchranárska činnosť, plnenie funkcie trénera alebo rozhodcu. V porovnaní s organizáciami z iných oblastí sa neplatení pracovníci organizácií pôsobiacich v oblasti životného prostredia významne viac venujú aktivitám zameraným na zachovávanie, ochranu a obnovu životného prostredia, starostlivosť o zvieratá a ochranu voľne žijúcich zvierat (AR = 2,7).

Tabuľka 5 Aktivity realizované platenými a neplatenými pracovníkmi organizácií v oblasti životného prostredia

Typ aktivity	Platení pracovníci		Neplatení pracovníci	
	počet	%	počet	%
Poskytovanie sociálnych služieb	0	0,0	6	25,0
Vzdelávanie, lektorská činnosť, realizácia vzdelávania, školení, neformálne vzdelávanie	4	16,7	15	62,5
Výskum a vývoj	2	8,3	6	25,0
Publikačná činnosť	3	12,5	7	29,2
Lobovanie	1	4,2	8	33,3
Obhajoba práv a záujmov, obhajoba práv určitej skupiny ľudí	1	4,2	8	33,3
Pripomienkovanie a podieľanie sa na tvorbe koncepčných a legislatívnych dokumentov	3	12,5	10	41,7
Riadenie dobrovoľníkov	5	20,8	11	45,8
Aktivity pre členov organizácie	5	20,8	12	50,0
Riadenie platených pracovníkov	6	25,0	5	20,8
Fundraising, písanie projektov, oslovanie darcov	5	20,8	14	58,3
Administratívna činnosť	8	33,3	11	45,8
Komunikácia s médiami, PR	6	25,0	14	58,3
Organizácia podujatí (kultúrnych, športových a iných)	3	12,5	15	62,5
Poskytovanie poradenstva a informácií	5	20,8	10	41,7
Organizácia a koordinácia voľnočasových aktivít	2	8,3	9	37,5
Poskytovanie prvej pomoci, hasičské práce, pátracia a záchranárska činnosť	0	0,0	4	16,7
Aktivity zamerané na zachovávanie, ochranu a obnovu životného prostredia, starostlivosť o zvieratá a ochranu voľne žijúcich zvierat	8	33,3	12	50,0
Aktivity zamerané na zachovávanie, ochranu a obnovu kult. dedičstva, tradícií, remesiel a kultúrnych pamiatok	0	0,0	8	33,3
Práce súvisiace s údržbou, opravami alebo výstavbou zariadení, nehnuteľností či kultúrnych pamiatok	1	4,2	8	33,3
Zabezpečovanie dopravy/odvozu osôb a materiálu, zber, poskytovanie alebo doručovanie jedla alebo iných tovarov	3	12,5	7	29,2
Účasť na verejnom rozhodovaní pri riešení verejných problémov, záujmov a/alebo na vytváraní politík na miestnej, regionálnej, národnej a európskej úrovni	4	16,7	9	37,5
Poskytovanie grantov, regranting	3	12,5	4	16,7

Plnenie funkcie trénera alebo rozhodcu	0	0,0	4	16,7
Tlmočenie a prekladanie	2	8,3	5	20,8
Grafické práce, napr. tvorba propagačných materiálov, pozvánok, výročnej správy	4	16,7	8	33,3
Príprava a spravovanie webovej stránky, facebookovej stránky, vyhľadávanie informácií cez internet	6	25,0	8	33,3
Aktivity v oblasti ochrany spotrebiteľa	0	0,0	5	20,8
Iné aktivity	0	0,0	1	4,2

N=24

Vývoj charakteru aktivít mimovládnych organizácií v oblasti životného prostredia

V oblasti životné prostredie nie je štatisticky významný rozdiel v charaktere aktivít, ktoré organizácie vykonávajú od svojho vzniku oproti iným oblastiam. Charakter aktivít, ktoré organizácie vykonávajú od svojho vzniku zobrazuje tabuľka 6.

Tabuľka 6 **Charakter aktivít organizácií v oblasti životného prostredia**

Charakter aktivít	Počet	%
Tie isté aktivity realizujeme nepretržite od svojho vzniku, pričom ich charakter sa nezmenil	11	45,8
Tie isté aktivity realizujeme s prestávkami, nepravidelne, nárazovo (z rôznych dôvodov – zmena vedenia, personál)	3	12,5
Aktivity realizujeme s obmenami, podľa toho, aké témy sú práve aktuálne (prispôsobujeme im svoje aktivity)	5	20,8
Aktivity realizujeme s obmenami, podľa typu projektov, ktoré získame účelovo na projektovo oprávnené typy aktivít	0	0,0
Iné	0	0,0
Neodpovedali	5	20,8

N=24

Skoro polovica (45,8 %) mimovládnych organizácií v oblasti životného prostredia realizuje tie isté aktivity nepretržite od svojho vzniku. Približne pätina (20,8 %) z nich prispôsobuje svoje aktivity témam, ktoré sú práve aktuálne. Iba 12,5 % organizácií uviedlo, že realizuje tie isté aktivity nepravidelne, s prestávkami.

Vyhodnocovanie prínosu svojich aktivít mimovládnych organizácií v oblasti životného prostredia

V rámci možných spôsobov vyhodnocovania prínosu vlastných aktivít organizáciami vo vzťahu k oblastiam ich pôsobenia existuje štatisticky významný rozdiel v prípade ich vyhodnocovania, len ak to vyžaduje donor/projekt ($p = 0,046$). Spôsob vyhodnocovanie prínosu/vplyvu svojich aktivít zobrazuje tabuľka 7.

Tabuľka 7 **Spôsob vyhodnocovania prínosu/vplyvu svojich aktivít organizácií v oblasti životného prostredia**

Vyhodnocovanie prínosu/vplyvu svojich aktivít	Počet	%
Áno, systematicky, máme na to vlastné nástroje	6	25,0
Áno, systematicky, používame overené metodiky iných organizácií, resp. všeobecné metodiky ako SIA, SROI a pod.	0	0,0
Áno, ale len keď to vyžaduje donor/projekt	12	50,0
Nie	2	8,3
Iné	1	4,2

N=24

Až polovica mimovládnych organizácií v oblasti životného prostredia uviedla, že vyhodnocuje prínos svojich aktivít iba v prípade, ak to vyžaduje donor/projekt. V porovnaní s organizáciami z iných oblastí uplatňujú organizácie z oblasti životného prostredia tento spôsob vyhodnocovania vo významne vyššej miere (adjusted residual je 2,7). 25 % organizácií z oblasti životného prostredia vyhodnocuje prínos svojich aktivít systematicky vlastnými nástrojmi. Žiadna z organizácií nevyužíva na vyhodnocovanie prínosu svojich aktivít overené metodiky iných organizácií, prípadne metodiky ako SIA, SROI a pod.

Miera napĺňania motivácie, pre ktorú organizácia vznikla v oblasti životného prostredia

V oblasti životného prostredia nie je štatisticky významný rozdiel v miere napĺňania motivácie, pre ktorú organizácie vznikli oproti iným oblastiam. Tabuľka 8 zobrazuje, ako organizácie v oblasti životného prostredia vnímajú úspech v napĺňaní motivácie, pre ktorú vznikli. Približne polovici organizácií sa darí napĺňať pôvodnú motiváciu na viac ako 50 %. Najväčšie percento organizácií (33,3 %) uviedlo, že sa im motiváciu darí

naplňať na 41 až 60 %. Nasleduje 29,2 % organizácií, ktoré uviedli, že sa im motiváciu darí naplňať na 61 až 80 %. Len 4,2 % organizácií uviedlo, že sa im motiváciu darí naplňať len na 1 – 20 %.

Tabuľka 8 **Miera naplňania motivácie, pre ktorú organizácia vznikla v oblasti životného prostredia**

Miera naplňania motivácie, pre ktorú organizácia vznikla	Počet	%
1 – 20 %	1	4,2
21 – 40 %	0	0,0
31 – 40 %	3	12,5
41 – 60 %	8	33,3
61 – 80 %	7	29,2
Neodpovedalo	5	20,8

N=24

Zameranie mimovládnych organizácií v oblasti životného prostredia z hľadiska vzájomnej alebo verejnej prospešnosti

V oblasti životného prostredia nie je štatisticky významný rozdiel v zameraní organizácií z hľadiska vzájomnej alebo verejnej prospešnosti oproti iným oblastiam. Tabuľka 9 zobrazuje zameranie organizácií v oblasti životného prostredia podľa toho, pre koho svoje aktivity realizujú.

Tabuľka 9 **Zameranie mimovládnych organizácií v oblasti životného prostredia z hľadiska vzájomnej alebo verejnej prospešnosti**

Pre koho sú aktivity realizované	Počet	%
Širokú verejnosť, verejnosť bez obmedzenia	12	50,0
Okruh ľudí/komunitu na základe geografického hľadiska (v blízkosti vašej organizácie) alebo na základe charakteru služby (môže byť určené pre celé Slovensko, ale ide o špecifickú službu, ktorú využíva iba určitý počet ľudí), užívatelia však nemusia byť členovia organizácie	6	25,0
Iba pre členov organizácie	1	4,2
Pre konkrétneho jednotlivca či rodinu (napr. organizovanie zbierky pre jednotlivca či rodinu)	0	0,0
Neodpovedalo	5	20,8

N=24

Až polovica organizácií z oblasti životného prostredia realizuje svoje aktivity pre širokú verejnosť. 25 % organizácií v oblasti životného prostredia realizuje aktivity pre komunitu ľudí na základe geografickej blízkosti alebo na základe charakteru služby. Žiadna z organizácií nerealizuje aktivity pre konkrétneho jednotlivca či rodinu.

Spolupracujúce subjekty mimovládnych organizácií v oblasti životného prostredia

V oblasti životného prostredia nie je štatisticky významný rozdiel v subjektoch, s ktorými organizácie spolupracujú oproti iným oblastiam. Tabuľka 10 zobrazuje zastúpenie jednotlivých typov spolupracujúcich subjektov.

Tabuľka 10 **Spolupráca organizácií v oblasti životného prostredia podľa typu spolupracujúceho subjektu**

Spolupracujúci subjekt	Počet	%
Samospráva na úrovni mesta/obce	14	58,3
Regionálna a krajská samospráva	7	29,2
Štátna správa	8	33,3
Medzinárodné inštitúcie	5	20,8
Podnikateľský sektor	9	37,5
Vysoká škola/univerzita	5	20,8
Základná škola	9	37,5
Stredná škola	7	29,2
Iné mimovládne neziskové organizácie – domáce	11	45,8
Iné mimovládne neziskové organizácie – zahraničné	7	29,2
Individuálni odborníci a odborníčky v relevantnej oblasti	12	50,0
Iné, prosím, doplňte	2	8,3

N=24

Najviac (58 %) organizácií v oblasti životného prostredia spolupracuje so samosprávami na úrovni miest a obcí. Druhým najpočetnejším typom spolupráce (50 %) pri organizáciách v oblasti životného prostredia je spolupráca s individuálnymi odborníkmi a odborníčkami v relevantnej oblasti. 45,8 % organizácií v oblasti životného prostredia spolupracuje s inými domácimi mimovládnyimi organizáciami. Najmenej zastúpené (20,8 %) medzi spolupracujúcimi subjektami s organizáciami v oblasti životného prostredia sú medzinárodné inštitúcie a univerzity.

26 /

Členstvo mimovládnych organizácií v oblasti životného prostredia v iných subjektoch

V rámci možných foriem členstva organizácií v iných subjektoch vo vzťahu k oblastiam ich pôsobenia existuje štatisticky významný rozdiel v prípade, že organizácia nie je členom žiadnej asociácie, platformy či záujmového združenia ($p < 0,001$), a tiež v prípade, keď je organizácia registrovaným členom slovenskej asociácie, platformy či záujmového združenia ($p < 0,001$). Tabuľka 11 zobrazuje zastúpenie jednotlivých foriem členstva organizácií v oblasti životného prostredia.

Tabuľka 11 **Formy členstva organizácií v oblasti životného prostredia**

Členstvo	Počet	%
Nie sme členom žiadnej asociácie, platformy a záujmového združenia	13	54,2
Sme členom neformálnej slovenskej siete organizácií (len na SR)	2	8,3
Sme členom neformálnej medzinárodnej siete organizácií (aj zahraničie)	2	8,3
Sme registrovaným členom slovenskej asociácie, platformy a záujmového združenia	2	8,3
Sme registrovaným členom medzinárodnej asociácie, platformy a záujmového združenia	3	12,5
Sme „dcérou“ materskej organizácie (organizačnou zložkou)	1	4,2
Sme platforma organizácií	0	0,0

N=24

Viac ako polovica organizácií (54,2 %) v oblasti životného prostredia nie je členom žiadnej asociácie, platformy či záujmového združenia. V porovnaní s organizáciami z iných oblastí je medzi organizáciami v oblasti životného prostredia významne vyššie zastúpenie takých, ktoré nie sú členom žiadnej asociácie, platformy či záujmového združenia (AR = 2,4). Medzi organizáciami v oblasti životného prostredia nie je žiadna, ktorá by bola platformou organizácií. V porovnaní s organizáciami z iných oblastí je v oblasti životného prostredia výrazne menej organizácií, ktoré sú registrovaným členom slovenskej asociácie, platformy alebo záujmového združenia (AR = -2,2).

Prekážky mimovládnych organizácií v dosahovaní cieľov v oblasti životného prostredia

V prekážkach mimovládnych organizácií v dosahovaní cieľov vo vzťahu k oblastiam ich pôsobenia existuje štatisticky významný rozdiel v prípade administratívnej záťaže ($p = 0,012$) a prekážok plynúcich z nepochopenia poslania/práce MNO verejnosťou a inými sektormi ($p < 0,001$). Významnosť jednotlivých typov prekážok v dosahovaní cieľov pre organizácie v oblasti životného prostredia zobrazuje tabuľka 12.

62,5 % organizácií v oblasti životného prostredia považuje prekážky spojené s konfliktmi vo vnútri organizácie za skôr (47,1 %), až úplne (20,8 %) nevýznamné. Druhým najmenej významným typom prekážky je vysoká fluktuácia pracovníkov, ktorú považujú organizácie v 50 % prípadov za skôr (12,5 %), až úplne (37,5 %) nevýznamnú. Ambivalentne vnímajú organizácie v oblasti životného prostredia prekážky spôsobené nedostatkom

Prekážky

Legislatívne prekážky
Administratívna záťaž
Nedostatočná spolupráca so zamestnancami štátnej/verejnej správy
Nedostatok financií
Nedostatok ľudí v organizácii (zamestnancov aj dobrovoľníkov)
Nízke finančné ohodnotenie práce
Vysoká fluktuácia pracovníkov
Potrebná „širokospektrálnosť“ pracovníka, kumulácia pracovných činností u pracovníkov
Nedostatočné zručnosti pracovníkov
Nezáujem verejnosti, prípadne skupín obyvateľstva
Nezáujem médií
Nedostatok materiálno-technického zabezpečenia
Nedostatok času venovať sa aktivitám popri hlavnom zamestnaní
Prekážky spôsobené nedostatkom spolupráce štátnej správy a samosprávy
Prekážky spôsobené nedostatkom spolupráce medzi ministerstvami
Konflikty vo vnútri organizácie
Nepochopenie poslania/práce MNO verejnosťou a inými sektormi
Korupcia a klientelizmus

N=24

28 /

spolupráce medzi ministerstvami a nedostatkom materiálo-technického zabezpečenia. Tieto dva typy prekážok označilo 37,5 % organizácií za ani významné, ani nevýznamné a k tomu 20,8 % ich označilo za skôr, až úplne nevýznamné a ďalších 20,8 % za skôr, až veľmi významné. Naopak najčastejšie (58,3 %) označili organizácie ako skôr (16,7 %), až veľmi (41,7 %) významné prekážky v dosahovaní svojich cieľov administratívnu záťaž a nedostatok financií. 54,2 % organizácií vníma nedostatok ľudí v organizácii ako skôr (33,3 %), až veľmi (20,8 %) významnú prekážku.

Medzi prekážky, ktoré považuje viac organizácií za významné ako nevýznamné, môžeme zaradiť nedostatok času venovať sa aktivitám popri hlavnom zamestnaní (v 45,8 % prípadoch označené za skôr, až veľmi významné, pričom 33,3 % ich označilo ako neutrálne, až nevýznamné).

Tabuľka 12 Významnosť jednotlivých typov prekážok v dosahovaní cieľov pre organizácie v oblasti životného prostredia

	1 Úplne nevýznamné		2 Skôr nevýznamné		3 Ani významné, ani nevýznamné		4 Skôr významné		5 Veľmi významné	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
	4	16,7	2	8,3	3	12,5	7	29,2	3	12,5
	2	8,3	1	4,2	2	8,3	4	16,7	10	41,7
	2	8,3	2	8,3	6	25,0	4	16,7	5	20,8
	0	0,0	1	4,2	4	16,7	4	16,7	10	41,7
	1	4,2	4	16,7	1	4,2	8	33,3	5	20,8
	5	20,8	0	0,0	7	29,2	3	12,5	4	16,7
	9	37,5	3	12,5	5	20,8	1	4,2	1	4,2
	6	25,0	2	8,3	4	16,7	5	20,8	2	8,3
	5	20,8	4	16,7	6	25,0	3	12,5	1	4,2
	4	16,7	3	12,5	3	12,5	4	16,7	5	20,8
	3	12,5	6	25,0	6	25,0	3	12,5	1	4,2
	4	16,7	1	4,2	9	37,5	3	12,5	2	8,3
	3	12,5	1	4,2	4	16,7	6	25,0	5	20,8
	3	12,5	0	0,0	6	25,0	4	16,7	6	25,0
	4	16,7	1	4,2	9	37,5	1	4,2	4	16,7
	10	41,7	5	20,8	3	12,5	0	0,0	1	4,2
	6	25,0	2	8,3	4	16,7	3	12,5	4	16,7
	7	29,2	1	4,2	5	20,8	3	12,5	3	12,5

Tabuľka 13 **Prekážky v dosahovaní cieľov organizácií v oblasti životného prostredia – stredné hodnoty**

Prekážky
Legislatívne prekážky
Administratívna záťaž
Nedostatočná spolupráca so zamestnancami štátnej/verejnej správy
Nedostatok financií
Nedostatok ľudí v organizácii (zamestnancov aj dobrovoľníkov)
Nízke finančné ohodnotenie práce
Vysoká fluktuácia pracovníkov
Potrebná „širokospektrálnosť“ pracovníka, kumulácia pracovných činností u pracovníkov
Nedostatočné zručnosti pracovníkov
Nezáujem verejnosti, prípadne skupín obyvateľstva
Nezáujem médií
Nedostatok materiálo-technického zabezpečenia
Nedostatok času venovať sa aktivitám popri hlavnom zamestnaní
Prekážky spôsobené nedostatkom spolupráce štátnej správy a samosprávy
Prekážky spôsobené nedostatkom spolupráce medzi ministerstvami
Konflikty vo vnútri organizácie
Nepochopenie poslania/práce MNO verejnosťou a inými sektormi
Korupcia a klientelizmus

N=24

Prekážky spôsobené nedostatkom spolupráce štátnej správy a samosprávy, legislatívne prekážky označilo 41,7 % organizácií ako významné (hodnoty 4 – 5), a zároveň 37,5 % ako nevýznamné (hodnoty 1 – 2), až neutrálne (3). V porovnaní s organizáciami z iných oblastí považuje významne viac organizácií z oblasti životného prostredia za veľmi významné prekážky v dosahovaní svojich cieľov administratívnu záťaž (AR = 3,0) a nepochopenie poslania/práce MNO verejnosťou a inými sektormi (AR = 2,5).

Tabuľka 13 zobrazuje popis stredných hodnôt pre jednotlivé typy prekážok v dosahovaní cieľov organizácií v oblasti životného prostredia. Najvyššie hodnoty, mediánu a modusu (5), dosiahli prekážky spojené s nedostatkom financií a administratívnou záťažou. Priemerná významnosť pre nedostatok financií dosiahla hodnotu 4,21 a pre administratívnu záťaž 4,00, z čoho vyplýva, že v prípade nedostatku financií označovali organizácie častejšie vyššie hodnoty významnosti ako v prípade administratívnej

	priemer	medián	modus	smer. odchýlka
	3,16	4,00	4	1,425
	4,00	5,00	5	1,374
	3,42	3,00	3	1,305
	4,21	5,00	5	0,976
	3,63	4,00	4	1,257
	3,05	3,00	3	1,471
	2,05	2,00	1	1,224
	2,74	3,00	1	1,447
	2,53	3,00	3	1,219
	3,16	3,00	5	1,537
	2,63	3,00	2 ^a	1,116
	2,89	3,00	3	1,243
	3,47	4,00	4	1,389
	3,53	4,00	3 ^a	1,389
	3,00	3,00	3	1,374
	1,79	1,00	1	1,084
	2,84	3,00	1	1,573
	2,68	3,00	1	1,529

záťaže. Stredné hodnoty tiež potvrdzujú, že za najmenej významné považujú organizácie v oblasti životného prostredia konflikt vnútri organizácie, kde majú medián a modus hodnotu 1 a priemer 1,79. Vysoká fluktuácia pracovníkov dosiahla druhé najnižšie stredné hodnoty (priemer 2,05; medián 2; modus 1). V prípade prekážok plynúcich z nepochopenia poslania/práce MNO verejnosťou a inými sektormi dosiahol medián hodnotu 3 a modus hodnotu 1 (priemer 2,84), čo znamená, že najčastejšie označili organizácie z oblasti životného prostredia tieto prekážky za úplne nevýznamné (1), no zároveň väčšina z nich označila tento typ prekážok za ani významné, ani nevýznamné (3), skôr (4) a veľmi významné (5). Čo potvrdzuje aj najvyššia hodnota smerodajnej odchýlky, ktorá dosiahla v tomto prípade hodnotu 1,573. Druhú najvyššiu hodnotu smerodajnej odchýlky (1,537) dosiahli prekážky spojené s nezaujmom verejnosti, prípadne skupín obyvateľstva. V tomto prípade mal priemer hodnotu 3,16; medián 3 a modus 5, čo znamená, že najčastejšie síce organizácie označili tieto prekážky za veľmi významné, no väčšina z nich

označila tieto prekážky za ani významné, ani nevýznamné (3), skôr nevýznamné (2) až úplne nevýznamné (1).

Participácia na rozhodovaní o smerovaní mimovládnych organizácií v oblasti životného prostredia

V oblasti životného prostredia nie je štatisticky významný rozdiel v osobách, ktoré organizácie zapájajú do rozhodovania o ich smerovaní, oproti iným oblastiam. Tabuľka 14 zobrazuje mieru zapájania rôznych osôb do rozhodovania o smerovaní organizácie.

58,3 % organizácií označilo lídra/vedúcu osobu organizácie za osobu, ktorá sa zapája veľmi vysokou mierou (5) do rozhodovania o smerovaní organizácie. Veľmi vysokú mieru zapájania správnej rady alebo obdobného orgánu do rozhodovania o smerovaní organizácie vykazuje 29,2 % organizácií. Veľmi nízka miera (1) zapájania do rozhodovania o smerovaní organizácie sa vyskytovala najčastejšie u platených pracovníkov a užívateľov služieb (20,8 %).

Tabuľka 14 Miera zapájania osôb do rozhodovania o smerovaní organizácií v oblasti životného prostredia

Osoby zapájané do rozhodovania o smerovaní organizácie

Líder/vedúca osoba organizácie (môže, ale nemusí to byť zakladateľ či štatutár organizácie)

Správna rada alebo obdobný rozhodovací orgán

Platení pracovníci organizácie

Členovia organizácie, ktorí nie sú súčasťou užšieho rozhodovacieho orgánu (t. j. správnej rady alebo obdobného rozhodovacieho orgánu)

Dobrovoľníci

Užívatelia služieb

N=24

Najvyššie stredné hodnoty v miere zapájania do rozhodovania o smerovaní organizácie dosiahol líder/vedúca osoba organizácie. V prípade zapájania správnej rady do rozhodovania o smerovaní organizácie boli hodnoty mediánu a modusu rovnaké, ako v prípade lídra/vedúcej osobnosti organizácie, no priemer dosiahol nižšiu hodnotu (3,85 oproti 4,65), čo znamená, že v tomto prípade označilo viac organizácií správnu radu mierou 1 – 4. Väčší rozptyl potvrdzuje aj hodnota smerodajnej odchýlky, ktorá je v tomto prípade vyššia ako v prípade lídra/vedúcej osobnosti organizácie. Najvyššiu hodnotu smerodajnej odchýlky sme zaznamenali v miere zapájania platených pracovníkov organizácie do rozhodovania o jej smerovaní. V tomto prípade je modus (udávajúci najčastejšie sa vyskytujúcu hodnotu) 1, pričom medián (označujúci hodnotu, ktorá sa nachádza v strede číselného radu) je 4. Veľký rozdiel v stredných hodnotách značí, že organizácie v oblasti životného prostredia vnímajú mieru zapájania platených pracovníkov do rozhodovania o smerovaní organizácie protichodne, čo potvrdzuje aj tabuľka 15, z ktorej vieme odčítať, že 20,8 % organizácií označilo mieru zapájania platených pracovníkov do rozhodovania o jej smerovaní ako veľmi nízku (1) a 25 % naopak ako vysokú (4), až veľmi vysokú (5). Najnižšie stredné hodnoty v miere zapájania do rozhodovania o smerovaní organizácie dosiahli užívatelia služieb.

	1 Veľmi nízka miera		2 Nízka miera		3 Ani nízka, ani vysoká miera		4 Vysoká miera		5 Veľmi vysoká miera	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
	0	0,0	1	4,2	1	4,2	1	4,2	14	58,3
	2	8,3	0	0,0	3	12,5	1	4,2	7	29,2
	5	20,8	0	0,0	0	0,0	3	12,5	3	12,5
	4	16,7	3	12,5	3	12,5	2	8,3	2	8,3
	3	12,5	3	12,5	5	20,8	2	8,3	3	12,5
	5	20,8	2	8,3	7	29,2	0	0,0	1	4,2

Tabuľka 15 Miera zapájania osôb do rozhodovania o smerovaní organizácií v oblasti životného prostredia – stredné hodnoty

Osoby zapájané do rozhodovania o smerovaní organizácie	priemer	medián	modus	smer. odchýlka
Líder/vedúca osoba organizácie (môže, ale nemusí to byť zakladateľ či štatutár organizácie)	4,65	5,00	5	0,862
Správna rada alebo obdobný rozhodovací orgán	3,85	5,00	5	1,519
Platení pracovníci organizácie	2,91	4,00	1	1,868
Členovia organizácie, ktorí nie sú súčasťou užšieho rozhodovacieho orgánu (t. j. správnej rady alebo obdobného rozhodovacieho orgánu)	2,64	2,50	1	1,447
Dobrovoľníci	2,94	3,00	3	1,389
Užívatelia služieb	2,33	3,00	3	1,175

N=24

Počty osôb pracujúcich pre organizácie v oblasti životného prostredia podľa typu pracovnoprávneho vzťahu

V tabuľke 16 uvádzame počty organizácií v oblasti životného prostredia, ktoré využívajú daný typ pracovnoprávneho vzťahu.

Tabuľka 16 Počty organizácií využívajúcich príslušný typ pracovnoprávneho vzťahu

Pracovnoprávne vzťahy s osobami pracujúcimi pre organizáciu	počet	%
zamestnanec (pracovná zmluva na plný či čiastočný úväzok, dohoda o vykonaní práce, dohoda o pracovnej činnosti, dohoda o brigádnickej práci študenta, dohoda o absolventskej praxi, dohoda o aktívnej činnosti)	10	42
pracovník na živnosť (vyplácaný na základe predloženej faktúry), pracovník na mandátnu zmluvu, príkaznú zmluvu, zmluvu o dielo	5	21
ľudia pracujúci bez nároku na finančnú odmenu, napr. dobrovoľník (na základe písomnej alebo ústnej dohody), stážista, praktikant (ak to nie je podľa dohody o absolventskej praxi v bode 1 karty C), člen	16	67

N=24

Organizácie v oblasti životného prostredia využívajú najmä ľudí pracujúcich bez nároku na finančnú odmenu (67 % organizácií). Najmenej využívanými pracovníkmi medzi organizáciami sú živnostníci (21 % organizácií). Podrobnejšiu štruktúru zamestnancov podľa pracovnoprávneho vzťahu s organizáciou uvádzajú tabuľky 17, 18 a 19 na základe údajov z roku 2018.

Tabuľka 17 Počty zamestnancov organizácií v oblasti životného prostredia

Zamestnanci:		počet osôb spolu	počet organizácií
Spolu počet ľudí pracujúcich v organizácii v rámci pracovnoprávnych vzťahov	Ženy	29	10
	Muži	137	10
Z toho počet ľudí pracujúcich na plný pracovný úväzok	Ženy	17	10
	Muži	119	10
Z toho počet ľudí na polovičný alebo iný skrátený pracovný úväzok	Ženy	6	10
	Muži	11	10
Z toho počet ľudí zamestnaných na dohody mimo pracovného pomeru (dohody o pracovnej činnosti, dohody o vykonaní práce a dohody o brigádnickej práci študenta)	Ženy	11	10
	Muži	9	10
Z toho počet ľudí na dohodu o absolventskej praxi	Ženy	1	10
	Muži	1	10
Z toho počet ľudí na dohody o aktivačnej činnosti (aktivačný pracovník platený úradom)	Ženy	1	10
	Muži	2	10
Iné	Ženy	1	9
	Muži	1	10
Spolu počet ľudí pracujúcich v organizácii v rámci pracovnoprávnych vzťahov		166	10
Z toho počet ľudí pracujúcich na plný pracovný úväzok		136	10
Z toho počet ľudí na polovičný alebo iný skrátený pracovný úväzok		17	10
Z toho počet ľudí zamestnaných na dohody mimo pracovného pomeru (dohody o pracovnej činnosti, dohody o vykonaní práce a dohody o brigádnickej práci študenta)		20	10
Z toho počet ľudí na dohodu o absolventskej praxi		2	10
Z toho počet ľudí na dohody o aktivačnej činnosti (aktivačný pracovník platený úradom)		3	10
Iné		2	9

N=24

Tabuľka 17 zobrazuje počty osôb, ktoré pracujú v organizáciách v oblasti životného prostredia a podieľajú sa na zabezpečení ich služieb a aktivít v rámci pracovnoprávných vzťahov, t. j. ako zamestnanci na pracovný pomer alebo dohody o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru súhrne pre daný počet organizácií, ktorý je v tabuľke uvedený.

Najvyšší počet zamestnancov majú organizácie v oblasti životného prostredia pracujúcich na plný pracovný úväzok (136). Výrazne menej ľudí pracuje pre organizácie v oblasti životného prostredia na dohody mimo pracovného pomeru (20), prípadne na polovičný alebo iný skrátený úväzok (17). Najmenej zamestnancov majú organizácie zamestnaných na dohodu o absolventskej praxi (2) a dohodu o aktívnej činnosti (3). V rámci kategórie zamestnancov pracujúcich pre organizácie v oblasti životného prostredia na plný pracovný úväzok je výrazne viac mužov (119) ako žien (17). Iba v prípade ľudí zamestnaných na dohody mimo pracovného pomeru pracuje pre organizácie v oblasti životného prostredia viac žien (11) ako mužov (9).

Tabuľka 18 uvádza údaje o osobách, ktoré sa podieľajú na zabezpečení služieb a aktivít organizácií v oblasti životného prostredia za finančnú odmenu v rámci iných ako pracovnoprávných vzťahov (napríklad v rámci príkaznej, mandátnej zmluvy, zmluvy o dielo a pod.) súhrne pre daný počet organizácií, ktorý je v tabuľke uvedený.

Tabuľka 18 **Počty pracovníkov v rámci iných ako pracovnoprávných vzťahov v organizáciách v oblasti životného prostredia**

Pracovníci na živnosť	počet osôb spolu	počet organizácií
z toho ženy	11	9
z toho muži	11	9
Spolu	22	9

N=24

Pre organizácie v oblasti životného prostredia pracovalo v roku 2018 spolu 22 osôb za finančnú odmenu v rámci iných ako pracovnoprávných vzťahov, z toho tvoria rovnaký počet muži aj ženy.

Tabuľka 19 uvádza bližšie údaje o osobách, ktoré sa podieľajú na zabezpečení a vykonávaní aktivít a služieb organizácií v oblasti životného prostredia bez nároku na finančnú odmenu, aj tie, ktoré nemajú uzatvorenú písomnú zmluvu s organizáciou súhrne pre daný počet organizácií, ktorý je v tabuľke uvedený.

Tabuľka 19 Počty osôb pracujúcich pre organizácie v oblasti životného prostredia bez nároku na finančnú odmenu

Ľudia pracujúci bez nároku na finančnú odmenu		počet osôb spolu	počet organizácií
Aktívni členovia (členovia aktívne sa podieľajúci na aktivitách a činnosti združenia)	Muži	226	9
	Ženy	73	9
	Spolu	299	9
Dobrovoľníci, ktorí pracujú pre organizáciu v rámci SR a sú zo SR	Muži	109	9
	Ženy	54	9
	Spolu	163	9
Dobrovoľníci, ktorí pracujú pre organizáciu v rámci SR a sú zo zahraničia (nie sú občanmi SR), napr. EDS (Európska dobrovoľnícka služba) dobrovoľníci	Muži	2	9
	Ženy	0	9
	Spolu	2	9
Dobrovoľníci, ktorí pracujú pre organizáciu mimo SR	Muži	2	9
	Ženy	1	9
	Spolu	3	9
Stážisti	Muži	0	9
	Ženy	0	9
	Spolu	0	9
Iné osoby pracujúce pre organizáciu bez nároku na odmenu	Muži	3	9
	Ženy	0	9
	Spolu	3	9
Ľudia podieľajúci sa na zabezpečení aktivít a služieb organizácie bez nároku na odmenu súhrne	Muži	342	9
	Ženy	128	9
	Spolu	470	9

N=24

Pre organizácie v oblasti životného prostredia pracuje spolu 470 ľudí bez nároku na finančnú odmenu, z toho výrazne viac (342) mužov ako žien (128). Medzi ľuďmi pracujúcimi bez nároku na finančnú odmenu sú najviac zastúpení aktívni členovia organizácií (299). Druhé najvyššie zastúpenie majú dobrovoľníci, ktorí pracujú pre organizáciu v rámci SR a sú zo SR (163). Organizácie v oblasti životného prostredia, ktoré sa zúčastnili výskumu, nemali v roku 2018 žiadnych stážistov.

Manažment platených pracovníkov v organizáciách v oblasti životného prostredia

V oblasti životného prostredia nie je štatisticky významný rozdiel v prvkoch manažmentu pri platených pracovníkoch, ktoré organizácie uplatňujú oproti iným oblastiam. Tabuľka 20 zobrazuje zastúpenie jednotlivých prvkov manažmentu uplatňovaných pri platených pracovníkoch v organizáciách v oblasti životného prostredia.

Tabuľka 20 Prvky manažmentu pri platených zamestnancoch a pracovníkoch v organizáciách v oblasti životného prostredia

Prvky manažmentu	Počet	%
V organizácii máme jasne definované práva a povinnosti pracovníkov organizácie	6	25,0
Zabezpečujeme ochranu zdravia a bezpečnosti pracovníkov pri výkone ich činnosti	7	29,2
Máme definovanú náplň práce a profil pracovníkov pre jednotlivé pozície	5	20,8
Pracovníci sú pred začiatkom vykonávania ich práce informovaní o organizácii a o svojej role v nej	7	29,2
Noví pracovníci sú predstavení personálu a klientom, s ktorými budú prichádzať do kontaktu	2	8,3
Máme vypracovaný systém zaškolenia a prípravy pracovníkov	3	12,5
Pracovníkom poskytujeme potrebnú podporu pri vykonávaní ich práce	6	25,0
Neformálne a formálne oceňujeme pracovníkov a ich prínos pre organizáciu, klientov a komunitu	6	25,0
Vydávame pracovníkom písomné potvrdenie o pôsobení v organizácii (referencie), ak o to požiadajú	5	20,8
Máme vytvorený funkčný systém evidencie pracovníkov v organizácii	4	16,7
Máme zavedený systém hodnotenia pracovníkov v organizácii	2	8,3
Pracovníci organizácie sa spolupodieľajú na rozhodovaní o jej smerovaní a aktivitách	6	25,0
Máme vypracovaný systém kariérového rastu pracovníkov	1	4,2
Podporujeme pracovníkov v ďalšom vzdelávaní (umožňujeme účasť na kurzoch, vzdelávacích podujatiach a pod.)	7	29,2

N=24

Z hľadiska zastúpenia prvkov manažmentu pri platených zamestnancoch a pracovníkoch organizácie v 29,2 % prípadoch organizácie zabezpečujú ochranu zdravia a bezpečnosť pracovníkov pri výkone ich

činnosti, pred začiatkom vykonávania práce informujú pracovníkov o organizácii a o svojej role v nej, a tiež podporujú pracovníkov v ďalšom vzdelávaní (umožňujú účasť na kurzoch, vzdelávacích podujatiach a pod.). V 25 % prípadov majú v organizáciách jasne definované práva a povinnosti pracovníkov, pracovníkom poskytujú potrebnú podporu pri vykonávaní ich práce, neformálne a formálne oceňujú pracovníkov a ich prínos pre organizáciu, klientov a komunitu, **a taktiež sa pracovníci organizácie spolupodieľajú na rozhodovaní o jej smerovaní a aktivitách.** 20,8 % uviedlo, že majú jasne definovanú náplň práce a profil pracovníkov pre jednotlivé pozície, a rovnako tiež, že vydávajú pracovníkom písomné potvrdenie o pôsobení v organizácii (referencie), ak o to požiadajú. Štyri organizácie uviedli (16,7 %), že majú vytvorený funkčný systém evidencie pracovníkov v organizácii. Nasledovali prvky vypracovaného systému zaškolenia, prípravy pracovníkov a prax predstavovania nových pracovníkov personálu a klientom, s ktorými budú prichádzať do kontaktu. Tieto dva prvky uviedli tri organizácie (12,5 %). Systém hodnotenia pracovníkov v organizácii uviedli dve organizácie (8,3 %). Najmenej zastúpeným prvkom je vypracovaný systém kariérového rastu pracovníkov, ktorý uviedla len jedna organizácia (4,2 %)

Dobrovoľníctvo v organizáciách v oblasti životného prostredia

Zapájanie dobrovoľníkov do činností organizácií v oblasti životného prostredia

V oblasti životného prostredia nie je štatisticky významný rozdiel v zastúpení jednotlivých kategórií dobrovoľníkov pri zapájaní sa do činnosti organizácie oproti iným oblastiam. Tabuľka 21 znázorňuje zastúpenie jednotlivých kategórií dobrovoľníkov, ktoré organizácie v oblasti životného prostredia zapájajú do svojej činnosti.

Tabuľka 21 **Zapájanie jednotlivých kategórií dobrovoľníkov do činností organizácií v oblasti životného prostredia**

Kategórie dobrovoľníkov	Počet	%
Pravidelní dobrovoľníci (pomáhajú minimálne raz mesačne)	4	16,7
Nepriavidelní dobrovoľníci (poáhajú) menej ako raz mesačne)	13	54,2
Firemní dobrovoľníci	4	16,7
Virtuálni/on-line dobrovoľníci	2	8,3

N=24

Väčšina organizácií v oblasti životného prostredia (54,2 %) zapája do svojej činnosti dobrovoľníkov menej ako raz mesačne. 16,7 % organizácií zapája do svojej činnosti firemných dobrovoľníkov a dobrovoľníkov, ktorí pomáhajú minimálne raz mesačne. Najmenej (8,3 %) využívajú organizácie v oblasti životného prostredia on-line dobrovoľníctvo.

Dostatočnosť počtu dobrovoľníkov v organizáciách v oblasti životného prostredia

V oblasti životného prostredia nie je štatisticky významný rozdiel vo vnímaní dostatku dobrovoľníkov oproti iným oblastiam. Tabuľka 22 znázorňuje vnímanie dostatku počtu dobrovoľníkov, s ktorými organizácie v oblasti životného prostredia pracujú.

Tabuľka 22 **Vnímanie dostatku počtu dobrovoľníkov v organizáciách v oblasti životného prostredia**

Miera dostatočnosti	Počet	%
Úplne dostatočný	0	0,0
Skôr dostatočný	4	16,7
Skôr nedostatočný	5	20,8
Úplne nedostatočný	3	12,5
Neodpovedalo	12	50,0

N=24

Väčšina organizácií (33,3 %) vníma počet dobrovoľníkov, s ktorými spolupracujú, ako skôr nedostatočný, **až úplne nedostatočný**. Iba **16,7 %** považuje počet dobrovoľníkov, s ktorými pracujú, za skôr dostatočný. Žiadna z organizácií v oblasti životného prostredia nepovažuje počet dobrovoľníkov, s ktorými pracujú, za úplne dostatočný.

Prínos dobrovoľníctva pre organizácie v oblasti životného prostredia

Vo vnímaní prínosov dobrovoľníctva mimovládnyimi organizáciami vo vzťahu k oblastiam ich pôsobenia existuje štatisticky významný rozdiel v prípade, kedy organizácie hodnotili, že vďaka dobrovoľníkom dokážu uspokojiť individuálne potreby svojich klientov ($p=0,003$).

Vnímanie prínosu dobrovoľníctva pre organizácie v oblasti životného prostredia znázorňuje tabuľka 23.

Najvyššia miera súhlasu vo vnímaní dobrovoľníctva organizácií v oblasti životného prostredia sa vyskytovala pri téze, že vďaka dobrovoľníkom poskytujú organizácie kvalitnejšie služby, s ktorou 33,4 % organizácií skôr, až absolútne súhlasilo. Veľmi podobe organizácie vnímali tézy, že dobrovoľníci zviditeľňujú ich organizáciu, a vďaka nim sa šíri dobré meno ich organizácie na verejnosti, s ktorými súhlasili skôr až absolútne v 33,3 % prípadov. 29,1 % organizácií súhlasí skôr, až absolútne s tézou, že vďaka dobrovoľníkom rozširujú poslanie a ciele organizácie v radoch verejnosti. 25 % organizácií súhlasí skôr, až absolútne s tézou, že dobrovoľníci znižujú náklady ich organizácie. Ambivalentne boli vnímané tézy, že vďaka dobrovoľníkom majú organizácie tvorivejšie nápady na realizáciu projektov, a že vďaka nim dokážu uspokojiť individuálne potreby svojich klientov. Pri téze, že vďaka dobrovoľníkom majú organizácie tvorivejšie nápady na realizáciu projektov, uviedlo 29,2 % organizácií, že s ňou ani súhlasí, ani nesúhlasí, a zároveň 4,2 % s ňou vôbec nesúhlasilo a 12,5 % s ňou skôr, až absolútne súhlasilo. Pri téze, že vďaka dobrovoľníkom dokážu uspokojiť individuálne potreby svojich klientov uviedlo 20,8 % organizácií, že s ňou ani súhlasí, ani nesúhlasí, a zároveň 8,4 % s ňou skôr, až vôbec nesúhlasilo a 8,3 % s ňou absolútne súhlasilo. Pri tézach, že vďaka dobrovoľníkom rozširujú organizácie svoje osobné a profesionálne siete a aktivizujú členov dotknutých komunít na napĺňaní zámerov a cieľov svojej organizácie, a tým prispievajú k zlepšeniu podmienok ich života, sa vnímanie prikláňalo viac k súhlasu. V oboch prípadoch vnímali organizácie najčastejšie (20,8 %) túto tézu neutrálne (t. j. ani súhlasím, ani nesúhlasím). Zároveň pri téze, že vďaka dobrovoľníkom rozširujú organizácie svoje osobné a profesionálne siete, uviedlo 20,9 % organizácií, že s ňou skôr, až absolútne súhlasí, pričom len 4,2 % organizácií uviedlo, že s ňou vôbec nesúhlasí. Pri téze, že vďaka dobrovoľníkom aktivizujú členov dotknutých komunít na napĺňaní zámerov a cieľov svojej organizácie, a tým prispievajú k zlepšeniu podmienok ich života, uviedlo 16,7 % organizácií, že s ňou skôr, až absolútne súhlasí, pričom žiadna organizácia k nej nevyjadrila nesúhlas. Najvyššiu mieru nesúhlasu vo vnímaní dobrovoľníctva uvádzali organizácie pri tvrdení, že vďaka dobrovoľníkom lepšie rozumejú svojej organizácii a jej fungovaniu. S touto tézou skôr, až vôbec nesúhlasilo 16,6 % organizácií. V porovnaní s organizáciami z iných oblastí vníma významne viac organizácií v oblasti životného prostredia tézu, že vďaka dobrovoľníkom dokážu uspokojiť individuálne potreby svojich klientov neutrálne, t. j. ani súhlasia, ani nesúhlasia (AR = 2,1). Na druhej strane, v porovnaní s organizáciami z iných oblastí, významne menej organizácií v oblasti životného prostredia s touto tézou skôr súhlasí (AR = -2,2).

Tabuľka 23 **Vnímanie prínosu dobrovoľníctva pre organizácie v oblasti životného prostredia**

Vnímanie dobrovoľníctva
Dobrovoľníci znižujú náklady našej organizácie
Vďaka dobrovoľníkom poskytujeme kvalitnejšie služby
Vďaka dobrovoľníkom poskytujeme širšie spektrum služieb
Dobrovoľníci zviditeľňujú našu organizáciu
Vďaka dobrovoľníkom rozširujeme naše osobné a profesionálne siete
Vďaka dobrovoľníkom máme k dispozícii prístup k špecifickým vedomostiam a zručnostiam, ktorými disponujú
Vďaka dobrovoľníkom lepšie rozumieme našej organizácii a jej fungovaniu
Vďaka dobrovoľníkom dokážeme uspokojiť individuálne potreby našich klientov
Vďaka dobrovoľníkom máme tvorivejšie nápady na realizáciu projektov
Vďaka dobrovoľníkom sa šíri povedomie/dobré meno našej organizácie na verejnosti
Vďaka dobrovoľníkom rozširujeme poslanie a ciele našej organizácie v radoch verejnosti
Vďaka dobrovoľníkom aktivizujeme členov dotknutých komún na napĺňaní zámerov a cieľov našej organizácie, a tým prispievame k zlepšeniu podmienok ich života
Bez dobrovoľníkov by sme nemohli fungovať
Vďaka dobrovoľníkom rozširujeme našu sieť darcov a podporovateľov

N=24

V tabuľke 24 sú zobrazené priemerné hodnoty vnímania dobrovoľníctva pre organizácie v oblasti životného prostredia spolu so smerodajnou odchýlkou.

Tabuľka 24 **Vnímanie prínosu dobrovoľníctva pre organizácie v oblasti životného prostredia – priemer a smer. odchýlka**

Vnímanie dobrovoľníctva	priemer	smer. odchýlka
Dobrovoľníci znižujú náklady našej organizácie	3,64	1,206
Vďaka dobrovoľníkom poskytujeme kvalitnejšie služby	4,00	0,853
Vďaka dobrovoľníkom poskytujeme širšie spektrum služieb	3,45	1,036
Dobrovoľníci zviditeľňujú našu organizáciu	3,67	1,231
Vďaka dobrovoľníkom rozširujeme naše osobné a profesionálne siete	3,36	1,027
Vďaka dobrovoľníkom máme k dispozícii prístup k špecifickým vedomostiam a zručnostiam, ktorými disponujú	3,40	0,966

	1 Vôbec nesúhlasím		2 Skôr nesúhlasím		3 Ani nesúhlasím, ani súhlasím		4 Skôr súhlasím		5 Absolútne súhlasím	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
	1	4,2	0	0,0	4	16,7	3	12,5	3	12,5
	0	0,0	0	0,0	4	16,7	4	16,7	4	16,7
	0	0,0	2	8,3	4	16,7	3	12,5	2	8,3
	1	4,2	1	4,2	2	8,3	5	20,8	3	12,5
	1	4,2	0	0,0	5	20,8	4	16,7	1	4,2
	0	0,0	2	8,3	3	12,5	4	16,7	1	4,2
	2	8,3	2	8,3	3	12,5	2	8,3	1	4,2
	1	4,2	1	4,2	5	20,8	0	0,0	2	8,3
	1	4,2	0	0,0	7	29,2	1	4,2	2	8,3
	0	0,0	1	4,2	2	8,3	6	25,0	2	8,3
	0	0,0	1	4,2	2	8,3	5	20,8	2	8,3
	0	0,0	0	0,0	5	20,8	3	12,5	1	4,2
	1	4,2	1	4,2	4	16,7	2	8,3	3	12,5
	1	4,2	1	4,2	3	12,5	2	8,3	3	12,5

Vďaka dobrovoľníkom lepšie rozumieme našej organizácii a jej fungovaniu	2,80	1,317
Vďaka dobrovoľníkom dokážeme uspokojiť individuálne potreby našich klientov	3,11	1,269
Vďaka dobrovoľníkom máme tvorivejšie nápady na realizáciu projektov	3,27	1,104
Vďaka dobrovoľníkom sa šíri povedomie/dobré meno našej organizácie na verejnosti	3,82	0,874
Vďaka dobrovoľníkom rozširujeme poslanie a ciele našej organizácie v radoch verejnosti	3,80	0,919
Vďaka dobrovoľníkom aktivizujeme členov dotknutých komunit na napĺňaní zámerov a cieľov našej organizácie, a tým prispievame k zlepšeniu podmienok ich života	3,56	0,726
Bez dobrovoľníkov by sme nemohli fungovať	3,45	1,293
Vďaka dobrovoľníkom rozširujeme našu sieť darcov a podporovateľov	3,50	1,354

N=24

/ 43

Najvyššiu hodnotu priemeru (4,00) vo vnímaní dobrovoľníctva dosiahla téza, že vďaka dobrovoľníkom poskytujú organizácie kvalitnejšie služby, pričom hodnota smerodajnej odchýlky bola v tomto prípade druhá najnižšia (0,853), čo znamená, že rozptyl hodnôt okolo priemeru nie je veľký. Druhú najvyššiu hodnotu priemeru 3,82 zaznamenala téza, že vďaka dobrovoľníkom sa šíri povedomie/dobré meno organizácie na verejnosti (smerodajná odchýlka má hodnotu 0,874). Nasleduje téza, že vďaka dobrovoľníkom rozširujú organizácie poslanie a svoje ciele v radoch verejnosti, ktorej priemer sa rovná 3,80. Najnižšiu hodnotu priemeru (2,80) dosiahla téza, že vďaka dobrovoľníkom lepšie rozumejú svojej organizácii a jej fungovaniu.

Tabuľka 25 **Problematickosť jednotlivých skutočností vplývajúcich na prácu s dobrovoľníkmi v organizáciách v oblasti životného prostredia**

Skutočnosti vplývajúce na prácu s dobrovoľníkmi

Nedostatok financií na dobrovoľnícky program a adekvátnu podporu dobrovoľníkov

Nevhodný prístup platených zamestnancov k dobrovoľníkom

Nedostatok času na dobrovoľníkov a prácu s nimi

Nedostatočné vedomosti a zručnosti v oblasti manažmentu dobrovoľníkov

Negatívne skúsenosti s dobrovoľníkmi

Prílišná administratíva a byrokracia týkajúca sa práce s dobrovoľníkmi

Neschopnosť nájsť dobrovoľníkov, ktorých potrebujeme

Vysoká fluktuácia dobrovoľníkov, nevieme ich udržať v organizácii

Nedostatočná legislatívna podpora dobrovoľníctva

Nepotrebnosť dobrovoľníkov v organizácii

Nevedomosť, že s dobrovoľníkmi môžeme pracovať

Nezáujem o dobrovoľníctvo v našej organizácii/v oblasti, ktorej sa venujeme

Nezáujem o dlhodobé dobrovoľníctvo zo strany dobrovoľníkov

Nevyjasnenosť rozdielov medzi dobrovoľníctvom a členstvom

N=24

Najčastejšie (25 %) označovali organizácie v oblasti životného prostredia za veľmi problémové skutočnosti vplývajúce na prácu s dobrovoľníkmi, a to nedostatok času na dobrovoľníkov a prácu s nimi a nedostatok financií na dobrovoľnícky program a adekvátnu podporu dobrovoľníkov. 20,8 % organizácií označilo ako veľmi problémové skutočnosti vplývajúce na prácu s dobrovoľníkmi – neschopnosť nájsť dobrovoľníkov, ktorých potrebujú, prílišnú administratívu a byrokraciu týkajúcu

Skutočnosti vplývajúce na prácu s dobrovoľníkmi v organizáciách v oblasti životného prostredia

Medzi skutočnosťami vplývajúcimi na prácu mimovládnych organizácií s dobrovoľníkmi vo vzťahu k oblastiam ich pôsobenia existuje štatisticky významný rozdiel v prípade nedostatočných vedomostí a zručností v oblasti manažmentu dobrovoľníkov ($p = 0,016$) a v prípade prílišnej administratívy a byrokracie týkajúcej sa práce s dobrovoľníkmi ($p = 0,020$). Mieru vnímania problematikosti jednotlivých skutočností vplývajúcich na prácu s dobrovoľníkmi v organizáciách v oblasti životného prostredia znázorňuje tabuľka 25.

	1 Vôbec nemáme problém		2 Menej problémové		3 Veľmi problémové	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
	1	4,2	3	12,5	6	25,0
	5	20,8	0	0,0	2	8,3
	0	0,0	4	16,7	6	25,0
	0	0,0	7	29,2	2	8,3
	6	25,0	3	12,5	0	0,0
	3	12,5	2	8,3	5	20,8
	0	0,0	4	16,7	5	20,8
	3	12,5	4	16,7	0	0,0
	4	16,7	2	8,3	1	4,2
	2	8,3	2	8,3	0	0,0
	5	20,8	1	4,2	1	4,2
	1	4,2	4	16,7	2	8,3
	2	8,3	4	16,7	2	8,3
	4	16,7	2	8,3	2	8,3

sa práce s dobrovoľníkmi. Ako bezproblémové (hodnota 1) skutočnosti vplývajúce na prácu s dobrovoľníkmi označovali organizácie v oblasti životného prostredia najčastejšie (25 %) negatívne skúsenosti s dobrovoľníkmi. 20,8 % organizácií označilo ako bezproblémové skutočnosti vplývajúce na prácu s dobrovoľníkmi – nevhodný prístup platených zamestnancov k dobrovoľníkom a nevedomosť, že s dobrovoľníkmi môžu pracovať a 16,7 % organizácií označilo ako bezproblémové skutočnosti –

nevyjasnenosť rozdielov medzi dobrovoľníctvom a členstvom a nedostatočnú legislatívnu podporu dobrovoľníctva. V porovnaní s organizáciami z iných oblastí považuje nedostatočné vedomosti a zručnosti v oblasti manažmentu dobrovoľníkov za bezproblémové (hodnota 1) skutočnosti vplyvajúce na prácu s dobrovoľníkmi významne menej organizácií v oblasti životného prostredia (AR = -2,7), a zároveň považuje tieto skutočnosti za menej problémové významne viac organizácií v oblasti životného prostredia (AR = 2,1). V prípade prílišnej administratívy a byrokracie týkajúcej sa práce s dobrovoľníkmi existuje v porovnaní s organizáciami z iných oblastí významne viac organizácií v oblasti životného prostredia, ktoré túto skutočnosť vplyvajúcu na prácu s dobrovoľníkmi považujú za veľmi problémovú (AR = 2,2).

Sociálne podnikanie organizácií v oblasti životného prostredia

V oblasti životného prostredia nie je štatisticky významný rozdiel v záujme organizácií o získanie štatútu registrovaného sociálneho podniku proti iným oblastiam. V kontexte novovzniknutej legislatívy (v roku 2018) o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch odpovedalo 8 organizácií na otázku, či uvažovali alebo uvažujú o získaní štatútu registrovaného sociálneho podniku, pričom všetci odpovedali negatívne, to znamená, že neuvažovali.

Skúsenosti organizácií v oblasti životného prostredia so získavaním finančných zdrojov

V skúsenostiach mimovládnych organizácií so získavaním finančných zdrojov vo vzťahu k oblastiam ich pôsobenia existuje štatisticky významný rozdiel v prípade ani negatívnej, ani pozitívnej skúsenosti so súkromnými zdrojmi zo Slovenska ($p < 0,001$), v prípade skôr pozitívnych skúseností s verejnými zdrojmi zo zahraničia ($p < 0,001$) a v prípade veľmi pozitívnych skúseností so súkromnými zdrojmi zo Slovenska, ($p < 0,001$) aj zo zahraničia ($p=0,001$). Zastúpenie rôznych typov skúseností pre rôzne typy finančných zdrojov znázorňuje tabuľka 26.

25 % organizácií v oblasti životného prostredia označilo skúsenosti zo získavaním financií zo súkromných zdrojov zo Slovenska ako skôr pozitívne (najvyššie zastúpenie spomedzi všetkých možností). Zároveň skúsenosti s týmto typom finančného zdroja označilo 37,5 % organizácií za skôr pozitívne (4), až veľmi pozitívne (5). V porovnaní s organizáciami z iných oblastí je v oblasti životného prostredia výrazne viac organizácií označujúcich skúsenosti so získavaním financií zo súkromných zdrojov

zo Slovenska ako veľmi pozitívne (AR = 2,5), a zároveň výrazne menej organizácií označujúcich skúsenosti so získavaním financií zo súkromných zdrojov zo Slovenska ako ani negatívne, ani pozitívne (AR = -2,2). Druhým najčastejšie zastúpeným typom (20,8 %) boli skôr pozitívne skúsenosti (4) s príjmami z vlastnej činnosti a ani negatívne, ani pozitívne (3) skúsenosti so súkromnými finančnými zdrojmi zo zahraničia. Zároveň 33,3 % organizácií označilo skúsenosti s príjmami z vlastnej činnosti ako skôr pozitívne (4), až veľmi pozitívne (5). Ako skôr negatívne (2), až úplne negatívne (1) označovali organizácie najčastejšie skúsenosti so získavaním financií z verejných zdrojov zo Slovenska (29,2 %). V porovnaní s organizáciami z iných oblastí je v oblasti životného prostredia výrazne viac organizácií označujúcich skúsenosti so získavaním financií zo zahraničia v prípade verejných zdrojov ako skôr pozitívne (AR = 3,1) a v prípade súkromných zdrojov ako veľmi pozitívne (AR = 4,0).

Tabuľka 26 Skúsenosti organizácií v oblasti životného prostredia so získavaním rôznych typov finančných zdrojov

Finančný zdroj		1 Úplne negatívne		2 Skôr negatívne		3 Ani negatívne, ani pozitívne		4 Skôr pozitívne		5 Veľmi pozitívne	
		Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%
Verejné zdroje	zo Slovenska	3	12,5	4	16,7	3	12,5	4	16,7	0	0,0
	zahraničné	1	4,2	1	4,2	4	16,7	4	16,7	0	0,0
Súkromné zdroje	zo Slovenska	2	8,3	2	8,3	0	0,0	6	25,0	3	12,5
	zahraničné	1	4,2	1	4,2	5	20,8	1	4,2	2	8,3
Príjmy z vlastnej činnosti		1	4,2	1	4,2	2	8,3	5	20,8	3	12,5

N=24

Vykonávanie auditu v organizáciách v oblasti životného prostredia

V oblasti životného prostredia nie je štatisticky významný rozdiel v realizácii auditu oproti iným oblastiam. Tabuľka 27 zobrazuje, ako realizujú audit organizácie v oblasti životného prostredia.

Tabuľka 27 **Realizácia auditu v organizáciách oblasti životného prostredia**

	Počet	%
Robíme zo zákona povinný audit	3	12,5
Robíme audit dobrovoľne	2	8,3
Nerobíme audit	8	33,3
Neodpovedali	11	45,8

N=24 (jedenásť organizácií neodpovedalo)

Väčšina organizácií (33,3 %) v oblasti životného prostredia nevykonáva audit. 12,5 % organizácií vykonáva audit na základe zákonných povinností a iba 8,3 % organizácií vykonáva audit dobrovoľne.

Organizácie v oblasti životného prostredia využívajú najčastejšie na realizáciu svojich aktivít vlastné priestory (25 %). Druhá, najčastejšia, je forma využívania prenajatých priestorov za komerčné nájomné (12,5 %). Nasleduje 4,2 % organizácií, ktoré označili, že na realizáciu svojich aktivít využívajú prenajaté priestory za zvýhodnené nájomné od zriaďovateľa alebo inak prepojenej osoby, prípadne fungujú bezplatne v priestoroch zriaďovateľa, že nemajú žiadne priestory a ani to nie je pre ich aktivity potrebné, alebo nemajú žiadne priestory, ale potrebovali by ich pre realizáciu svojich aktivít a iné. Žiadna z organizácií neuviedla, že má prenajaté priestory za zvýhodnené nájomné od objednávateľa aktivít, bezplatne v priestoroch objednávateľa aktivít alebo bezplatne s inak prepojenou osobou.

Priestory pre realizáciu aktivít organizácií v oblasti životného prostredia V oblasti životného prostredia nie je štatisticky významný rozdiel v situácii s užívaním priestorov, v ktorých organizácie realizujú svoje aktivity oproti iným oblastiam. Tabuľka 28 zobrazuje zastúpenie jednotlivých situácií pri využívaní priestorov na realizáciu vlastných aktivít v organizáciách v oblasti životného prostredia.

Tabuľka 28 **Využívanie priestorov na vlastné aktivity pri organizáciách v oblasti životného prostredia**

	Počet	%
Vlastné priestory	6	25,0
Prenajaté priestory za komerčné nájomné	3	12,5
Prenajaté priestory za zvýhodnené nájomné od zriaďovateľa	1	4,2
Prenajaté priestory za zvýhodnené nájomné od objednávateľa aktivít	0	0,0
Prenajaté priestory za zvýhodnené nájomné od inak prepojenej osoby	1	4,2
Bezplatne v priestoroch zriaďovateľa	1	4,2
Bezplatne v priestoroch objednávateľa aktivít	0	0,0
Bezplatne od inak prepojenej osoby	0	0,0
Nemáme žiadne priestory a ani to nie je pre naše aktivity potrebné	1	4,2
Nemáme žiadne priestory, ale potrebovali by sme ich pre realizáciu našich aktivít	1	4,2
Iné	1	4,2

N=24

On-line prezentácia organizácií v oblasti životného prostredia

V oblasti životného prostredia nie je štatisticky významný rozdiel vo forme on-line prezentácie organizácie oproti iným oblastiam. Tabuľka 29 zobrazuje rôzne formy on-line prezentácií organizácií v oblasti životného prostredia.

Na otázku, či má organizácia webové sídlo/inú formu vlastnej prezentácie on-line, odpovedalo 13 respondentov. Všetky organizácie využívajú nejakú formu on-line prezentácie. Osem, a teda najviac organizácií (33,3 %), uviedlo, že používajú aj vlastnú webovú stránku, aj facebook (prípadne iné sociálne siete). Druhou najpočetnejšou kategóriou boli organizácie, ktoré využívali len webovú stránku. Išlo o tri organizácie, čo predstavuje 12,5 % respondentov. Používanie len facebooku bez webstránky uviedla jedna organizácia (4,2 %) a možnosť iné uviedla tiež jedna organizácia (4,2 %)

Tabuľka 29 On-line prezentácie organizácií v oblasti životného prostredia

Formy on-line prezentácie	Počet	%
Nie, nemáme webovú stránku ani facebook, či iný on-line profil	0	0,0
Máme vlastnú webovú stránku aj facebook (prípadne i né sociálne siete)	8	33,3
Máme len vlastnú webovú stránku	3	12,5
Máme webovú stránku pridruženú pod stránku zriaďovateľa, ale vlastný facebook (prípadne iné sociálne siete)	0	0,0
Máme len webovú stránku pridruženú pod stránku zriaďovateľa	0	0,0
Máme len vlastný facebook	1	4,2
Iné	1	4,2
Neodpovedalo	11	45,8

N=24

6.2.9 Diskusia

Z celkového počtu mimovládnych organizácií, ktoré boli zaradené do výskumu, označilo ako primárnu oblasť svojho pôsobenia životné prostredie 24 organizácií, čo predstavuje iba 3,1 % z celkového počtu organizácií zapojených do výskumu. Ak k nim priradíme aj organizácie, ktoré sa ochrane životného prostredia nevenujú primárne, ale vykonávajú ju, bude týchto organizácií 13,4 % z celkového počtu.

Zaujímavé je porovnať tieto čísla s výskumom verejnej mienky, kde respondenti označili ochranu životného prostredia ako druhú najviditeľnejšiu oblasť pôsobenia MNO. Zároveň vyšla ako najviditeľnejšia spomedzi všetkých MNO organizácia Greenpeace. Predpokladáme, že to indikuje zvýšenú citlivosť verejnosti na témy ochrany životného prostredia, prípadne dobrá práca s verejnosťou, verejnou mienkou a médiami, ktorá je nevyhnutnou súčasťou advokačnej činnosti, ktorú tieto organizácie často vykonávajú. Zároveň možno konštatovať, že oba, alebo aspoň jeden z týchto faktorov, sa oproti minulosti zlepšil, nakoľko v obdobnom výskume v roku 2003 bola organizácia Greenpeace hodnotená ako šiesta najviditeľnejšia.

Ak sa pozrieme na štruktúru cieľových skupín organizácií v oblasti životného prostredia, zistíme, že väčšina (54,2 %) z nich je zameraná na verejnosť bez špecifického znevýhodnenia. Čo potvrdzuje aj ich zameranie z hľadiska vzájomnej alebo verejnej prospešnosti, kde polovica

organizácií realizuje svoje aktivity pre širokú verejnosť. V porovnaní s organizáciami z iných oblastí sú v rámci cieľových skupín významne viac zastúpené zvieratá, čo nie je s ohľadom na tému ochrany životného prostredia prekvapivé. Dlhodobo aktívne v tejto oblasti sú organizácie ako Ochrana dravcov na Slovensku, Slovenská ornitologická spoločnosť či Združenie za práva zvierat. Štvrtina organizácií realizuje aktivity pre komunitu ľudí na základe geografickej blízkosti alebo na základe charakteru služby. Predpokladáme, že ide o organizácie, ako napr. Pre prírodu, Pangea, Priatelía zeme CEPA či Združenie Slatinka, pričom tieto organizácie sú zamerané aktivitami na dané územie a ľudí v ňom žijúcich. 58,3 % organizácie uviedlo, že početnosť ich cieľovej skupiny rastie, prípadne sa nemení (20,8 %). Predpokladáme, že to tiež indikuje zvyšujúci sa záujem verejnosti o témy ochrany životného prostredia. Čo sa týka pôsobnosti, organizácie sú zamerané hlavne na celoštátnu úroveň (25 %), regionálnu a komunitnú (zhodne po 20,8 %). Len minimálne (4,2 %) pôsobia na európskej či globálnej úrovni. Údaje o pôsobnosti teda potvrdzujú zameranie na verejnosť a komunity.

Mimovládne organizácie primárne pôsobiace v oblasti životného prostredia sa vo svojich aktivitách venujú najmä administratívnym činnostiam a aktivitám zameraným na zachovávanie, ochranu a obnovu životného prostredia, starostlivosť o zvieratá a ochranu voľne žijúcich zvierat. Zároveň sa ukázalo, že aktivitám na ochranu životného prostredia sa venujú výrazne viac ako MNO z iných oblastí, čo je prirodzené. Čo sa týka administratívnych činností je zaujímavé to porovnať s prekážkami v dosahovaní cieľov organizácií, kde najčastejšie (58,3 %) organizácií za tieto prekážky označili administratívnu záťaž a nedostatok financií. V porovnaní s inými oblasťami označilo administratívnu záťaž ako prekážku významne viac organizácií. Vysvetľujeme si to skutočnosťou, že organizácie v oblasti životného prostredia ešte nad rámec bežných administratívnych činností súvisiacich s chodom organizácií často vstupujú do rôznych správnych procesov, EIA, SEA, ktoré sú administratívne značne náročné. Čo sa týka dlhodobého charakteru aktivít, skoro polovica organizácií (45,8 %) realizuje tie isté aktivity nepretržite od svojho vzniku a 20,8 % ich realizujeme s obmenami, podľa toho, aké témy sú práve aktuálne. Pri porovnaní týchto údajov s tým, kto rozhoduje o smerovaní organizácie, kde väčšina (58,3 %) uviedla, že je to líder, resp. vedúca osobnosť organizácie, sa dá usudzovať, že organizácie si vedia aj pri zmene lídra vybrať takého, ktorý zachováva jej smerovanie. Zároveň pri hodnotení napĺňania cieľa, pre ktorý organizácia vznikla, viac ako polovica (62,5 %) z nich uviedla, že ho napĺňa v intervale od 41 – 80 %. Vyhodnocovanie aktivít realizuje až polovica organizácií iba v prípade, ak to vyžaduje donor/projekt. Tento spôsob vyhodnocovania uplatňujú organizácie v oblasti životného prostredia oproti iným oblastiam oveľa častejšie, z čoho usudzujeme, že sú financované vo väčšej miere

z projektov a súkromných zdrojov. Na Slovensku dlhodobo pôsobia organizácie financované donormi, ako napr. Živica či Ekopolis, ktorým sa tento typ financovania osvedčil.

Z pohľadu skúseností so získavaním financií z rôznych zdrojov sa ukázalo, že významne viac organizácií v oblasti životného prostredia vníma súkromné zdroje zo Slovenska ako veľmi pozitívne. V prípade súkromných zdrojov je na organizácie kladená nižšia administratívna záťaž, čo v spojení s vyššie uvedenými skutočnosťami (organizácie vnímajú administratívu ako jednu z dvoch hlavných prekážok v dosahovaní svojich cieľov, a zároveň sa tejto činnosti venujú najviac) podľa nás túto výrazne vyššiu mieru pozitívneho vnímania súkromných zdrojov vysvetľuje. Oproti tomu so získavaním financií z verejných zdrojov na Slovensku má 29,2 % organizácií negatívne skúsenosti. V sektore životného prostredia je verejne známe netransparentné pridelovanie štátnych dotácií prostredníctvom Environmentálneho fondu, prípadne nechota štátu sprístupniť zdroje EŠIF cez operačný program *Kvalita životného prostredia* (prípadne v predchádzajúcom programovacom období operačný program *Životné prostredie*) aj tretiemu sektoru. Možno práve preto sa okrem súkromných zdrojov zo Slovenska organizácie v tejto oblasti zameriavajú na zdroje zahraničné, čo potvrdzujú aj výsledky výskumu, kde v porovnaní s inými oblasťami je medzi organizáciami v oblasti životného prostredia významne viac takých, ktoré vnímajú zahraničné verejné zdroje pozitívne a zahraničné súkromné zdroje ako veľmi pozitívne. Aj napriek tomu, že napr. zahraničné verejné zdroje (napr. program Life) sú spojené so značnou mierou administratívnej záťaže a sú vnímané pozitívne, čo si vysvetľujeme práve ich vyššou mierou transparentnosti, ktorá v organizáciách preváži nad administratívnou záťažou. Zároveň možno predpokladať, že hore uvedenú skutočnosť vnímania administratívnej záťaže ako jednej z dvoch najvýraznejších prekážok v dosahovaní cieľov organizácie súvisí práve s netransparentnosťou procesov na Slovensku.

Organizácie v oblasti životného prostredia využívajú najmä ľudí pracujúcich bez nároku na finančnú odmenu (67 % organizácií), 42 % má platených zamestnancov. Najmenej využívanými pracovníkmi medzi organizáciami sú živnostníci (využíva ich iba 21 % organizácií). V rámci pracovnoprávných vzťahov ide hlavne o ľudí pracujúcich na plný pracovný úväzok, pričom je medzi nimi výrazne viac mužov (119) ako žien (17). V prípade ľudí pracujúcich bez nároku na finančnú odmenu ide najmä o aktívnych členov a dobrovoľníkov zo SR. Aj v tomto prípade je výrazne viac mužov (342) ako žien (128). Väčšina organizácií v oblasti životného prostredia (54,2 %) zapája do svojej činnosti dobrovoľníkov menej ako raz mesačne, ide teda o nepravidelnú dobrovoľnícku činnosť. Príčinu vidíme pravdepodobne v sezónnom charaktere aktivít v sektore životného prostredia viazanom na priebeh počasia. Väčšina organizácií

(33,3 %) vníma počet dobrovoľníkov, s ktorými spolupracujú, ako skôr nedostatočný, až úplne nedostatočný. Ako veľmi problémové prekážky v práci s dobrovoľníkmi vnímajú organizácie v oblasti životného prostredia najmä nedostatok času na dobrovoľníkov a prácu s nimi a nedostatok financií na dobrovoľnícky program a adekvátnu podporu dobrovoľníkov. Opäť sa ako veľmi problémová prekážka objavila prílišná administratíva a byrokracia týkajúca sa práce s dobrovoľníkmi, ktorú zároveň za veľmi problémovú považuje výrazne viac organizácií v sektore životného prostredia oproti organizáciám v iných oblastiach. Ako prínosy dobrovoľníctva vnímajú organizácie najmä skutočnosti, že vďaka dobrovoľníkom poskytujú kvalitnejšie služby, že dobrovoľníci zviditeľňujú ich organizáciu, vďaka nim sa šíri dobré meno ich organizácie na verejnosti, a vďaka dobrovoľníkom rozširujú poslanie a ciele organizácie v radoch verejnosti.

6.2.10 Výsledky časti „Občianska spoločnosť 2019 očami dospelaj populácie“ k oblasti životného prostredia

Zhrnutie

Prieskum preukázal, že verejnosť problémy v oblasti životného prostredia a klimatickej zmeny vníma ako spoločensky závažnú tému, nie je však zaraďovanú medzi najpálčivejšie problémy. Prieskum tak poukazuje na zaujímavý fenomén, kedy i napriek tomu, že respondenti tému ochrany životného prostredia považujú za jednu z najdôležitejších, nie je vnímaná ako záležitosť, ktorej je potrebné sa bezprostredne venovať. Relatívne pozitívne výsledky výskum zaznamenal v oblasti vnímania užitočnosti (4-tá najužitočnejšia z 27 porovnávaných oblastí) a poznateľnosti organizácií venujúcich sa životnému prostrediu – najznámejšou spontánne uvádzanou mimovládnu organizáciou vôbec je medzinárodná ochránarska organizácia Greenpeace.

Dôležitosť problémov životného prostredia v porovnaní s inými okruhmi problémov

Spomedzi 27 problémov, ktoré respondenti posudzovali podľa miery závažnosti na desaťbodovej škále od 1 do 10 (10 najdôležitejšie), bola oblasť životného prostredia a klimatickej zmeny so známkom blízkej číslu 8, považovaná väčšinou respondentov za 5. najdôležitejšiu, po

nízkych príjmoch, korupcii a klientelizme, nízkej kvalite a dostupnosti zdravotníctva a prepojení politikov s organizovaným zločinom. Životné prostredie sa tak nachádza medzi 16-timi ďalšími rozmanitými problémami, kde hodnotenie bolo blízke známke 8, a ktoré sa v celkovom hodnotení umiestnilo pomerne vysoko.

Väčšiu vážnosť problémom životného prostredia prikladajú skôr ľudia v mladšom a strednom veku, ľudia s vyšším vzdelaním a ľudia dôverujúci MNO. Vo všeobecnosti je možné konštatovať, že respondenti kládli problémy životného prostredia na vyššie pozície.

Vnímanie dôležitosti problémov životného prostredia však významne klesá, pokiaľ respondenti vyberali iba tri najzávažnejšie problémy. V tomto prípade je životné prostredie spomedzi 27 možností na 9. mieste s 10 %. Prvé tri miesta obsadili problémy súvisiace s nízkymi príjmami, klientelizmom, korupciou, nízkou kvalitou a dostupnosťou zdravotníctva, čo indikuje, že ľudia musia vo veľkej miere stále riešiť existenciálne otázky. Ochrana životného prostredia, aj keď ju vnímajú ako dôležitú, im tak prirodzene ustupuje. Tento postoj spoločnosti veľmi dobre vystihuje koncept Ronalda Ingleharta (1999), ktorý sa zameriava na postmodernejšie hodnoty a ich zakorenenosť v spoločnosti. Jeho koncept berie do úvahy zásadné zmeny v ekonomickom, sociálnom a politickom vývoji, ktoré viedli k zmene hodnôt a motivácií ľudí a boli spájané socioekonomickou situáciou jednotlivcov. Autor tak zdôrazňuje, že za posledné desaťročia došlo k nárastu reálneho príjmu populácie, čo viedlo k tomu, že niektoré hodnoty v rebríčku sa preskupili a hodnoty ako bezpečnosť a vysoký štandard začali byť vnímané jednotlivcami ako samozrejmosť. Preskupenie hodnôt tak viedlo k tomu, že do vyšších rebríčkov sa začínali dostávať záujmy životného prostredia a ekonomiky, ktoré boli vo vzájomnom konflikte. Zároveň čoraz väčší podiel jednotlivcov uprednostňoval záujmy životného prostredia pred tými ekonomickými, ale až do momentu, kým sa samotná spoločnosť ako aj jednotlivci nedostali opäť do krízy a hodnoty sa nepreskupili nanovo. Prosperitu jednotlivcov tak autor vníma ako nosný prvok pri preskupovaní hodnôt a ich zmien proti minulosti.

Téma životné prostredie v spontánných reakciách

Na otázku: „Čo Vám napadne, keď počujete pojmy ako mimovládna, nezisková či neštátna organizácia, občianske združenie, nadácia, tretí sektor“? Oblasť životného prostredia uviedlo 6 % respondentov. Oblasť sa tak z tohto pohľadu ocitla v skupine spolu s ochranou ľudských práv, podporou športu či rozvojom vzdelávania, vedy, kultúry a umenia.

Výskum teda ukázal, že verejnosť vníma mimovládne organizácie stále primárne cez servisné funkcie MNO ako dobročinnosť, charitu, pomoc ľuďom v núdzi či službu blížnemu (18 %).

Zaujímavá je v tejto súvislosti aj skutočnosť, že v obdobných prieskumoch z minulosti (2003, 2005, 2016) sa oblasť životného prostredia medzi spontánnymi asociáciami vôbec nevyskytovala, čo a ako už bolo uvedené vyššie, indikuje buď precitlivenie populácie k témam ochrany životného prostredia, alebo lepšiu propagačnú prácu MNO v tejto oblasti, prípadne súhru oboch faktorov.

Viditeľnosť mimovládnych organizácií – environmentálne MNO

Ako už bolo uvedené vyššie, najviditeľnejšou organizáciou spomedzi všetkých oblastí bolo hnutie Greenpeace (viditeľnosť 7,1 %). V poradí siedmou je ďalšia ochranná organizácia LZ VLK (viditeľnosť 2 %). V prvej 120-ke organizácií, ktoré sa nachádzali v spontánnych reakciách, boli z environmentálnych MNO spomenuté aj *Ekopolis*, *My sme les* a *Priatelja Zeme*. Ak sa otázka rozšírila aj na neformálne občianske iniciatívy, respondenti najčastejšie uvádzali iniciatívy *My sme les*, *Skládka nepatrí do mesta*; *LO Vlk*, iniciatívu na záchranu Pečnianskeho lesa či Žitného ostrova.

Vo výskume boli respondenti požiadaní, aby uviedli konkrétne MNO. Časť z nich však túto inštrukciu nedodržala, a namiesto presného názvu spomenuli iba oblasť pôsobenia MNO. Na základe týchto odpovedí bol zostavený rebríček najviditeľnejších oblastí, v ktorých MNO pôsobia. Zaujímavé je (v kontraste s vyššie uvedeným), že si činnosť MNO spája so životným prostredím spontánne len 6 % respondentov, že oblasť životného prostredia je v tomto rebríčku hneď na druhom mieste (12,2 %) za oblasťou zdravia (22,3 %). Nazdávame sa, že to poukazuje na skutočnosť, že si činnosť environmentálnych MNO ľudia spájajú hlavne s konkrétnymi aktivitami, neraz lokálneho charakteru, ktoré sa ich týkajú.

Vnímanie užitočnosti MNO v oblasti životného prostredia

Vo vnímaní užitočnosti MNO v oblasti životného prostredia platí to, čo prieskum konštatuje vo vzťahu k užitočnosti MNO všeobecne, že väčšina verejnosti pociťuje voči MNO dôveru a je presvedčená, že MNO slúžia v prospech obyvateľov Slovenska. V rebríčku, ktorý vznikol na základe „oznámkovania“ 27 druhov činností MNO je „starostlivosť

o ochranu a rozvoj životného prostredia“ len s malým bodovým odstupom na 4.mieste za „pomocou ľuďom pri živelných pohromách“, „poskytovaním sociálnych služieb a pomoci ženám vystaveným diskriminácii či násiliu“. Oblasť životného prostredia sa tak opäť ako vo vyššie uvedených rebríčkoch drží približne v prvej šestici, maximálne prvej desiatke dôležitých tém.

Dobrovoľníctvo a oblasť životného prostredia

Podľa výskumu dosahoval v roku 2019 podiel ľudí, ktorí počas posledných 12 mesiacov (t. j. od júna 2018 do júna 2019) vykonávali dobrovoľne neplatenú prácu pre nejakú organizáciu alebo jej prostredníctvom, celkovo 36 %. Oblasť životného prostredia je pritom spomedzi všetkých oblastí, kde sa dobrovoľníci formálne zapájajú do činnosti MNO, uvádzaná ako najčastejšia (18 %). V sledovaných rokoch (výskum uvádza porovnania od r. 1997) pritom ide o pretrvávajúci stav, kde je oblasť životného prostredia buď najčastejšia, alebo druhá najčastejšia. Z vyššie uvedených 36 % respondentov, ktorí sa reálne zapojili do formálneho dobrovoľníctva, až 51 % (čo je najviac zo všetkých oblastí) z nich sa angažovalo v oblasti ochrany a rozvoja životného prostredia.

Aj v rámci v neformálneho dobrovoľníctva je oblasť životného prostredia uvádzaná tiež pomerne vysoko – za pomocou iným ľuďom s nákupmi (52 %), sa o svoje okolie a životné prostredie (napríklad údržbou verejnej zelene či zbieraním odpadkov) dobrovoľne staralo 51 % respondentov.

Skutočnosť, že viac ako polovica formálneho aj neformálneho dobrovoľníctva sa deje v téme ochrany životného prostredia, je zaujímavé porovnať s dátami z výskumu, kde väčšina organizácií (33,3 %) vníma počet dobrovoľníkov, s ktorými spolupracujú ako skôr nedostatočný, až úplne nedostatočný. Pre MNO v oblasti životného prostredia sa to javí ako nevyužitý potenciál. To, čo vnímajú organizácie ako prekážku v práci s dobrovoľníkmi sú najmä nedostatok času, nedostatok financií, neschopnosť ich nájsť a prílišná administratíva. Zároveň platí, že ako jedna z najčastejších činností, ktorú vykonávajú platení pracovníci MNO v tejto oblasti, je administratíva. A taktiež, že administratíva je považovaná organizáciami za jednu z dvoch najhlavnejších prekážok v dosahovaní ich cieľov. Usudzujeme preto, že pre MNO v oblasti životného prostredia sa javí ako kľúčové znížiť administratívnu záťaž v procesoch, ktoré sú s touto činnosťou spojené.

Členstvo v dobrovoľných organizáciách v oblasti životného prostredia

Z pohľadu veľkosti členskej základne sú dobrovoľné organizácie v oblasti životného prostredia v rebríčku pomerne nízko. Odhliadnuc od bytových družstiev, spoločenstiev nájomníkov či vlastníkov bytov (19 %), čo je principiálne iný druh členstva, v športových kluboch a oddieloch uviedlo členstvo 12 % respondentov, v náboženských spolkoch a organizáciách blízkyh cirkvi 11 %. Pre porovnanie, členstvo v organizáciách na ochranu a rozvoj životného prostredia uviedli 3 %, podobne ako v politických stranách a hnutiach, komunitných združeniach a lokálnych iniciatívach, či združeniach na podporu práv a kultúry národnostných menšín. V nadväznosti na vyššie uvedené dáta v téme dobrovoľníctva (a teda, že viac ako 50 % dobrovoľníckych aktivít sa venuje aktivitám spojeným s ochranou životného prostredia) a s ohľadom na vnímanie dôležitosti tém ochrany životného prostredia, to podľa nášho názoru indikuje značný a zatiaľ nevyužitý potenciál pre získavanie nových členov do environmentálnych MNO.

6.2.11 Výsledky z fókusových skupín

V tejto časti výskumu je možné konštatovať, že životné prostredie ako osobitná téma vo fókusových skupinách zásadne nerezonovala. Respondenti ho však špecificky uviedli v skupine tém, ktoré majú problém so získavaním financií z domácich zdrojov. *„Väčšina z respondentov a respondentiek sa zhodla nepriamo v názore, že problém v rámci financií je viditeľný najmä v tých organizáciách, ktoré sa aktívne realizujú v ľudskoprávnych témach, v otázkach životného prostredia, postavenia menšín alebo migrantov. Financie sú získavané prevažne zo zahraničia, keďže na Slovensku dopyt po týchto témach podľa nich nie je, skôr sú im kladené prekážky pod nohy, aby sa neaktivizovali ďalej“.* Tieto vyjadrenia úzko korelujú s dátami z výskumu, kde viac ako polovica MNO v oblasti životného prostredia uviedla ako jednu z dvoch hlavných prekážok v dosahovaní ich cieľov nedostatok financií.

6.2.12 Odporúčania

V stratégii environmentálnej politiky SR do roku 2030 „Zelenšie Slovensko“⁷² sú MNO uvádzané ako plnohodnotný partner pre orgány ústrednej štátnej správy a ich odborné organizácie, akademickú obec a samosprávy, a to najmä v oblasti zefektívnenia systému formálnej a neformálnej environmentálnej výchovy, ako aj vzdelávania a osvetu pre udržateľný rozvoj. Environmentálne MNO sú v tejto politike uvádzané ako prirodzený partner štátu aj pri vytváraní lepších podmienok pre minimalizovanie negatívnych vplyvov antropogénnej činnosti, vrátane dopadov klimatickej zmeny, znižovania biologickej rozmanitosti rastlinných a živočíšnych druhov a stratu biotopov, a taktiež pri zlepšení vymožitelnosti práva v oblasti ochrany prírody. Zároveň je realitou, obdobne ako v iných oblastiach činnosti neziskových organizácií, že environmentálne MNO veľmi často nahrádzajú alebo dopĺňajú odborné služby a výkony, ktoré by mala realizovať verejná správa – či už štátna alebo samospráva. Pre environmentálne MNO na Slovensku chýbajú stabilné finančné nástroje, najmä z verejných zdrojov, ktoré by im umožňovali ciele stratégií environmentálnej politiky SR do roku 2030 „Zelenšie Slovensko“ naplniť.

Dôsledkom tejto situácie, kde environmentálne MNO nemajú dostatočný prístup k zdrojom, či už EŠIF alebo štátnym dotáciám, naša spoločnosť prichádza o možnosť využívať skúsenosti, schopnosti a entuziazmus týchto organizácií pre riešenie environmentálnych problémov, ktoré preukazujú aj napriek nepriaznivým podmienkam na svoju činnosť. Pre systémové využitie potenciálu a odborných kapacít environmentálnych MNO z hľadiska celospoločenských potrieb ako aj pre vytvorenie lepších podmienok pre ďalší rozvoj týchto organizácií predkladáme nasledovné odporúčania:

A) Vytvoriť osobitnú alokáciu pre grantový program pre environmentálne MNO v rámci Environmentálneho fondu. Program by mal byť zdrojom pre konkrétne riešenia, vrátane inovatívnych aktivít a prístupov, a zároveň by mal poskytovať pre tieto organizácie inštitucionálnu podporu, napr. na základe viacročného organizačného plánu práce alebo rozvojovej stratégie.

V súčasnosti majú environmentálne MNO k zdrojom Environmentálneho fondu disproporčne nízky prístup. Dlhodobo sa podiel čerpania zdrojov Environmentálneho fondu neziskovými organizáciami pohybuje

⁷² Stratégiu environmentálnej politiky SR do roku 2030 – Envirostratégia 2030

na úrovni 1 – 2 %, a navyac charakter oprávnených výdavkov neodráža reálne potreby environmentálnych MVO^{73 74}. Ako referencie, resp. príklady nastavenia takéhoto grantového programu môžu poslúžiť grantové schémy pre environmentálne neziskové organizácie v rámci finančných mechanizmov, a to EHP – Blokový grant EMVO-TUR⁷⁵, v rámci ktorého Nadácia Ekopolis podporila v období od mája 2008 do decembra 2010 v troch výzvach spolu 34 projektov MNO celkovou sumou 2,38 mil. eur a Blokový grant pre MNO a podporu partnerstiev švajčiarsko-slovenskej spolupráce⁷⁶. V programe bolo v rokoch 2012 – 2015 podporených 9 projektov v environmentálnej oblasti spolu za 1326 461,80 € a 18 partnerských projektov so švajčiarskymi organizáciami v celkovej sume 2236 265 €, pričom podstatná časť z nich mala zameranie práve na životné prostredie. Tieto príklady ukazujú, že alokácia rádovo vo výške 4 – 5 mil. eur ročne by vzhľadom na absorpčnú kapacitu prostredia dokázala vytvoriť priestor na množstvo zaujímavých, inovatívnych a spoločensky prospešných projektov realizovaných environmentálnymi MNO. Zároveň by takéto zdroje predstavovali možnosť na zvýšenie inštitucionálnej stability tejto časti neziskového sektora.

B) Vytvoriť prístup pre environmentálne MNO k podpore z EŠIF. Environmentálne MNO dlhodobo nedostávajú zmysluplný priestor pri čerpaní EŠIF. Zlyhaním v tomto smere je aj súčasný OP KŽP 2014 – 2020⁷⁷, kde sú MNO oprávnenými žiadateľmi len v dopytových výzvach zameraných na „informačné aktivity“, čo je neodôvodnene príliš úzky záber. Kontraproduktívnu úlohu v súčasnom programovacom období zohrala Slovenská agentúra životného prostredia v rámci národného projektu „Zlepšovanie informovanosti a poskytovanie poradenstva v oblasti zlepšovania kvality životného prostredia na Slovensku“, ktorá z tohoto projektu napriek úvodným intenzívnym jednaniam MNO vytlesnila.

V prístupe k EŠIF sa na Slovensku ukazuje diametrálny rozdiel, napríklad v porovnaní s Českou republikou, kde mimovládne organizácie v prístupe k EŠIF neboli odstavené od podpory a mohli zrealizovať aj ambiciózne projekty, ktoré na Slovensku chýbajú⁷⁸.

⁷³ Výročná správa Environmentálneho fondu 2018 [http://www.envirofond.sk/_img/Ziadosti/Legislativa/V %C3 %9DRO %C4 %8CN %C3 %81 %20SPR %C3 %81VA %202018.pdf](http://www.envirofond.sk/_img/Ziadosti/Legislativa/V%20%C4%8CN%20SPR%20%81VA%202018.pdf)

⁷⁴ Výročná správa Environmentálneho fondu 2019 [http://www.envirofond.sk/_img/Ziadosti/Legislativa/vyrocnasprava %202019.pdf](http://www.envirofond.sk/_img/Ziadosti/Legislativa/vyrocnasprava%202019.pdf)

⁷⁵ Blokový grant EMVO-TUR

⁷⁶ Blokový grant pre MVO a podporu partnerstiev švajčiarsko-slovenskej spolupráce

⁷⁷ <https://www.op-kzp.sk/>

⁷⁸ Príklady <https://slunakov.cz/>, <https://www.otevrenazahrada.cz/>

Podľa dát z výskumov má až 29,2 % organizácií negatívne skúsenosti so získaním financií z verejných zdrojov na Slovensku. Pre organizácie, ktoré podporu získajú, je fundamentálnym problémom byrokratická záťaž, neúnosne dlhé lehoty pri spracovaní žiadostí o platby a z toho vyplývajúce ďalšie komplikácie vedúce až k likvidácii organizácií (napr. z dôvodu neschopnosti platiť sociálne a zdravotné poistenie pre zamestnancov v rámci projektov). Tieto skúsenosti potvrdzujú aj dáta z výskumu MNO, kde až 58,3 % organizácií uviedlo administratívnu záťaž a nedostatok financií za významné prekážky v dosahovaní svojich cieľov. Zároveň ako najčastejšiu činnosť, ktorú vykonávajú platení pracovníci organizácií, uvádzali MNO administratívu. Tieto skutočnosti podčiarkuje aj údaj, že v porovnaní s inými oblasťami pôsobenia MNO, je to práva oblasť životného prostredia, kde považuje významne viac MNO administratívnu záťaž za prekážku v dosahovaní svojich cieľov.

Ďalším problémom je, že podmienky poskytovania podpory pre MNO sú nastavené zhodne ako podmienky pre samosprávy a podnikateľský sektor. Od MNO sa očakáva, že budú svoje projekty dlhodobo úverovať, obdobne ako verejná správa či firmy, čo však nezodpovedá realite a možnostiam drvivej väčšiny environmentálnych MNO. Riešením by bol vhodne nastavený systém zálohových a priebežných platieb a takých záväzných lehôt na ich vyplatenie, ktoré neohrozia realizáciu projektov.

Ďalšou častou bariérou pri uchádzaní sa o podporu z programov Európskej únie je nedostatok zdrojov na spolufinancovanie. Hoci štát už aj v súčasnosti má mechanizmy na podporu spolufinancovania projektov LIFE, pre iné programy, takáto možnosť neexistuje. Jedným z opatrení ako uľahčiť environmentálnym MNO prístup k EŠIF by bolo vytvoriť pre nich systémový nástroj na spolufinancovanie projektov podporených v rámci programov Európskej únie (napr. LIFE, Interreg).

C) Podporiť vznik a fungovanie „charitatívnej lotérie“ na Slovensku, ktorá vo viacerých krajinách EÚ predstavuje štandardný produkt v oblasti hazardných hier ako jeden zo stabilných zdrojov financovania mimovládnych organizácií, vrátane tých environmentálnych. Zámer vytvorenia charitatívnej lotérie na Slovensku je obsiahnutý aj v Konceptii rozvoja občianskej spoločnosti na Slovensku⁷⁹ a z nej vyplývajúcich Akčných

⁷⁹ https://www.minv.sk/swift_data/source/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/koncepcia_rozvoja_os/Koncepcia-rozvoja-OS_2020.pdf

plánov⁸⁰. Celonárodná charitatívna lotéria by sa po vzore zahraničných modelov⁸¹ stala ďalším významným zdrojom financovania MNO a ich verejnoprospešných aktivít.

V rámci inštitútu asignácie podielu zaplatenej dane z príjmov na osobitné účely prakticky všetky veľké firmy spravujú vlastné firemné nadácie, do ktorých poukazujú svoje 2 % z daní. Tieto prostriedky následne prerozdeľujú cez grantové programy. Na oblasť životného prostredia však nie je zameraná žiadna z týchto nadácií. Títo podporovatelia spravidla vo svojom portfóliu ponúkanej podpory zahŕňajú životné prostredie v rámci širšieho zamerania, napr. cez komunitný alebo regionálny rozvoj, čo nie je priaznivá situácia.

V rámci charitatívnej lotérie by životné prostredie malo byť jednou z prioritných tém podpory z výnosov a lotéria by tak vytvorila novú príležitosť pre podporu individuálneho darčovstva v tejto téme.

D) Zadefinovať v oblasti životného prostredia služby vo verejnom záujme a umožniť environmentálnym mimovládny organizáciám, aby tieto služby dodávali rovnocenne s inými potenciálnymi dodávateľmi. Našej spoločnosti sa dlhodobo nedarí riešiť závažné problémy životného prostredia, najmä také, ktorých riešenie závisí na koncepčných prístupoch pri tvorbe politik a legislatívy, ale tiež takých, na ktoré má zásadný vplyv povedomie a zodpovedné konanie bežnej populácie. Dlhodobo pretrvávajú problémy, ktoré súvisia s hodnotami a postojmi širokej verejnosti, napr. separovanie odpadov, tvorba divokých skládok, dopravné návyky, zodpovedné nakupovanie, prístup k turizmu a tráveniu voľného času atď. Zároveň dlhodobo platí, že v týchto témach absentuje vzdelávanie a osвета – environmentálna výchova na školách sa nevyučuje koncepčne, osvetové kampane pre širokú verejnosť sú málo presvedčivé, chýba im kreativita aj autenticnosť. Práve v témach súvisiacich so životným prostredím a zmenou environmentálneho správania by spolupráca verejnej správy a mimovládnych organizácií bola obojstranne prospešná.

Ďalším okruhom, kde štát zatiaľ nedostatočne využíva záujem a ochotu ľudí pomáhať životnému prostrediu, je zveľaďovanie a starostlivosť o environmentálne hodnotné lokality. V týchto oblastiach zároveň existujú dostupné znalosti a kapacity mimovládnych organizácií, ktorých využitie

⁸⁰ https://www.minv.sk/?ros_kros_spravy&sprava=schvaleny-akcny-plan-koncepcie-rozvoja-obcianskej-spolocnosti-na-slovensku-na-roky-2019-2020

⁸¹ (príklady Holandsko, Veľká Británia, Švédsko)

je vo verejnom celospoločenskom záujme. Environmentálne MNO sú tiež perspektívnym partnerom pre verejnú správu v poskytovaní služieb v oblasti adaptačných a migračných opatrení vo vzťahu ku negatívnym dopadom zmeny klímy na všetky (nielen environmentálne) oblasti fungovania spoločnosti a rozvoja.

E) Pozývať zástupcov environmentálnych MNO do legislatívnych a strategických procesov na národnej a lokálnej úrovni. V období, keď sú dopady zmeny klímy a strata biodiverzity čoraz naliehavejšími rizikovými faktormi pre našu spoločnosť (rozhodujúcimi pre jej existenciu, v podobe ako ju poznáme), je mimoriadne dôležité, aby environmentálne aspekty boli dôkladne zohľadnené vo všetkých vznikajúcich stratégiách a v legislatíve. Environmentálne MNO zohrávajú už dnes kritickú úlohu pri upozorňovaní na tieto riziká, ale tiež pri získavaní dát, advokácii, pri navrhovaní preventívnych opatrení súvisiacich s týmito rizikami. Realitou však ostáva, že tieto organizácie a ich experti sú pozývaní ku tvorbe stratégií a legislatívy v kriticky nízkej miere, osobitne v štádiu definovania hlavných princípov. V dôsledku toho nie sú environmentálne aspekty prijímaných rozhodnutí dostatočne (alebo vôbec) zohľadňované. Pozývanie environmentálnych MNO pritom nie je otázkou naplnenia formálnych kritérií participácie, ale mechanizmom na zabezpečenie minimalizovania aktivít prosievajúcich ku klimatickej zmene. V súčasnosti je totiž aj otázka fungujúcej ekonomiky závislá na zachovaní priaznivého stavu životného prostredia. Aby však boli zabezpečené férové podmienky na participáciu organizácií pri tvorbe verejných politík, je kľúčové zohľadniť a pokrývať aj náklady týchto organizácií (najmä osobné a cestovné) na prácu v pracovných skupinách, poradných orgánoch a pod.

F) Zatraktívniť členstvo a dobrovoľnícku činnosť pre environmentálne MNO. Podľa údajov z výskumu sa témy životného prostredia nachádzajú vždy v prvej šestke (raz v prvej desiatke) dôležitosti. Zároveň je podľa výskumu viac ako polovica neformálnych dobrovoľníckych aktivít venovaná aktivitám spojeným s ochranou životného prostredia, pričom MNO v oblasti životného prostredia pociťujú nedostatok dobrovoľníkov. Z výskumu tiež vyplýva, že iba 3 % ľudí sú členmi environmentálnych MNO, čo indikuje značný potenciál pre tieto organizácie na zvýšenie počtu svojich členov. Vďaka zväčšeniu členskej základne by tak organizácie zvýšili svoju reprezentatívnosť a zlepšili si šance na ich akceptáciu ako relevantných hráčov v príprave politík z pohľadu politických autorít a spoločnosti všeobecne.

Poznámka k tejto kapitole: Zdroje údajov z výskumu národného projektu Kvalitnejšie verejné politiky prostredníctvom lepšieho poznania občianskej spoločnosti.

6.2.13 Zoznam použitých skratiek

a	a podobne
AR	adjusted residual
atď.	a tak ďalej
BROZ	Bratislavské regionálne ochrannárske združenie
CEA TN	Centrum environmentálnych aktivít
CITES	Dohovor o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora)
č.	číslo, čísla
DAPHNE	Inštitút aplikovanej ekológie
EDS	Európska dobrovoľnícka služba
EHP	Európsky hospodársky priestor
EIA	posudzovanie vplyvov činnosti na životné prostredie (Environmental Impact Assessment)
EMVO-TUR	blokový grant Podpora environmentálnych mimovládnych organizácií pre udržateľný rozvoj
EÚ	Európska Únia
EVS	medzinárodný projekt výskumu európskych hodnôt (European Values Study)
MAB	Program Človek a Biosféra (Man and the Biosphere Programme)
MNO	mimovládna nezisková organizácia
MVO	mimovládne organizácie
MŽP SR	Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky
napr.	napríklad
NR SR	Národná rada Slovenskej republiky
OCI BB	Občianska cykloiniciatíva Banská Bystrica
OP KŽP	Operačný program Kvalita životného prostredia
OSN	Organizácia Spojených národov
r.	rok/roku
resp.	respektíve
SAV	Slovenská akadémia vied
SDGs	ciele udržateľného rozvoja (Sustainable Development Goals)
SEA	strategické environmentálne hodnotenie (Strategic Environmental Assessment)
SIA	hodnotenie sociálnych vplyvov (Social Impact Assessment)
SOSNA	Ekologické vzdelávacie centrum
SR	Slovenská republika
SROI	hodnotenie sociálnej návratnosti investícií (Social Return on Investment)
STUŽ	Spoločnosť pre trvalo udržateľný život
tzv.	takzvaný
Ústava SR	Ústava Slovenskej republiky
WWF	Svetový fond na ochranu prírody (World Wide Fund for Nature)
Z. z.	Zbierka zákonov Slovenskej republiky

Všeobecne prospešná oblasť: Životné prostredie

Vybraná časť publikácie Analýza socioekonomického prínosu neziskového sektora a stavu a trendov rozvoja občianskej spoločnosti

Vydalo Ministerstvo vnútra SR/Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti

Odborná publikácia je vybranou časťou Analýzy socioekonomického prínosu neziskového sektora a stavu a trendov rozvoja občianskej spoločnosti, ISBN 978-80-89051-67-0, ktorá je výstupom národného projektu Kvalitnejšie verejné politiky prostredníctvom lepšieho poznania občianskej spoločnosti, kód projektu v ITMS2014+: 314011V576. Národný projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu prostredníctvom operačného programu Efektívna verejná správa.

Bratislava 2020

Táto publikácia bola vypracovaná Ministerstvom vnútra SR/Úradom splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti v spolupráci s partnerom národného projektu Univerzitou Mateja Bela v Banskej Bystrici.

ISBN 978-80-89051-73-1

Európska únia
Európsky sociálny fond

Tento projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu.

